

Redovisning av uppdrag att genomföra åtgärder inom ramen för livsmedelsstrategin

Denna titel kan laddas ner från: [Livsmedelsverkets webbsida](#).

Citera gärna Livsmedelsverkets texter, men glöm inte att uppge källan. Bilder, fotografier och illustrationer är skyddade av upphovsrätten. Det innebär att du måste ha upphovsmannens tillstånd att använda dem.

© Livsmedelsverket, 2022.

ISSN 1104-7089

Innehåll

1 Sammanfattning	6
2 Uppdrag 1 Underlätta för företagen genom likvärdig kontroll	11
2.1 Om uppdraget	11
2.1.1 Uppdraget rapporten avser	11
2.1.2 Åtgärder att vidta inom uppdraget	12
2.2 Genomförda aktiviteter	12
2.3 Uppnådda resultat	17
2.4 Koppling till strategins mål	18
2.4.1 Koppling till de strategiska områdenas mål	18
2.4.2 Koppling till livsmedelsstrategins övergripande mål	19
2.5 Fortsatt arbete	20
3 Uppdrag 2 Minskat matsvinn	22
3.1 Om uppdraget	22
3.1.1 Uppdraget rapporten avser	22
3.1.2 Åtgärder att vidta inom uppdraget	23
3.2 Genomförda aktiviteter	23
3.3 Uppnådda resultat	26
3.4 Koppling till strategins mål	30
3.4.1 Koppling till de strategiska områdenas mål	30
3.4.2 Koppling till livsmedelsstrategins övergripande mål	30
3.5 Fortsatt arbete	30
4 Uppdrag 3 Offentliga måltider	33
4.1 Om uppdraget	33
4.1.1 Uppdraget rapporten avser	33
4.1.2 Åtgärder att vidta inom uppdraget	34
4.2 Genomförda aktiviteter	34
4.3 Uppnådda resultat	35
4.4 Koppling till strategins mål	37
4.4.1 Koppling till de strategiska områdenas mål	37
4.4.2 Koppling till livsmedelsstrategins övergripande mål	39
4.5 Fortsatt arbete	40
5 Uppdrag 4 Vidareutveckling av Nyckelhålet	41
5.1 Om uppdraget	41
5.1.1 Uppdraget rapporten avser	41
5.1.2 Åtgärder att vidta inom uppdraget	42

5.2	Genomförda aktiviteter.....	42
5.3	Uppnådda resultat.....	44
5.4	Koppling till strategins mål.....	46
5.4.1	Koppling till de strategiska områdenas mål	46
5.4.2	Koppling till livsmedelsstrategins övergripande mål	47
5.5	Fortsatt arbete	47
6	Uppdrag 5 Insatser mot livsmedelsfusk	48
6.1	Om uppdraget	48
6.1.1	Uppdraget rapporten avser.....	48
6.1.2	Åtgärder att vidta inom uppdraget	49
6.2	Genomförda aktiviteter.....	49
6.3	Uppnådda resultat.....	51
6.4	Koppling till strategins mål.....	51
6.4.1	Koppling till de strategiska områdenas mål	51
6.4.2	Koppling till livsmedelsstrategins övergripande mål	52
6.5	Fortsatt arbete	52
7	Uppdrag 6 Utveckla arbetet med exportgodkännanden för svenska livsmedel och jordbruksvaror.....	53
7.1	Om uppdraget	53
7.1.1	Uppdraget rapporten avser.....	53
7.1.2	Åtgärder att vidta inom uppdraget	54
7.2	Genomförda aktiviteter.....	54
7.3	Uppnådda resultat.....	55
7.4	Koppling till strategins mål.....	56
7.4.1	Koppling till de strategiska områdenas mål	56
7.4.2	Koppling till livsmedelsstrategins övergripande mål	56
7.5	Fortsatt arbete	56
8	Uppdrag 7 Finansiera verksamhet som syftar till att få svenska anläggningar godkända för export	57
8.1	Om uppdraget	57
8.1.1	Uppdraget rapporten avser.....	57
8.1.2	Åtgärder att vidta inom uppdraget	58
8.2	Genomförda aktiviteter.....	58
8.3	Uppnådda resultat.....	58
8.4	Koppling till strategins mål.....	58
8.4.1	Koppling till de strategiska områdenas mål	58
8.4.2	Koppling till livsmedelsstrategins övergripande mål	58
8.5	Fortsatt arbete	59
9	Uppdrag 8 Bidra till förenkling genom utveckling av verksamt.se.....	60

9.1 Om uppdraget	60
9.1.1 Uppdraget rapporten avser.....	60
9.1.2 Åtgärder att vidta inom uppdraget	61
9.2 Genomförda aktiviteter.....	61
9.3 Uppnådda resultat.....	63
9.4 Koppling till strategins mål	63
9.4.1 Koppling till de strategiska områdenas mål	63
9.4.2 Koppling till livsmedelsstrategins övergripande mål	64
9.5 Fortsatt arbete	64
10 Justeringsförslag.....	65

1 Sammanfattning

Regeringen beslutade i december 2019 att Livsmedelsverket skulle få i uppdrag att genomföra ett antal åtgärder inom ramen för livsmedelsstrategin för att uppnå livsmedelsstrategins övergripande mål om en ökad livsmedelsproduktion som är hållbar och konkurrenskraftig. Uppdraget syftar till att både utveckla pågående och inleda nya insatser inom främst de strategiska områdena Regler och villkor samt Konsument och marknad, vilka bl.a. har som mål att regler och villkor ska vara utformade så att de bidrar till en konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja och att konsumenterna ska ha ett högt förtroende för livsmedlen och kunna göra medvetna och hållbara val.

Uppdraget ska genomföras under åren 2020–2025. En redovisning av uppdragets genomförande och en bedömning av dess effekter samt ekonomisk redovisning per åtgärd ska lämnas senast den 28 februari från och med 2021 till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) och Tillväxtverket (samordnande myndighet). En slutredovisning av uppdraget och en ekonomisk redovisning per åtgärd ska lämnas senast den 28 februari 2026. I denna rapport redovisar Livsmedelsverket följande åtgärder i enlighet med regeringens beslut och enligt den mall för rapportering som Tillväxtverket tagit fram:

1. Underlätta för företagen genom likvärdig kontroll,
2. Minskat matsvinn,
3. Offentliga måltider,
4. Vidareutveckling av Nyckelhålet,
5. Insatser mot livsmedelsfusk,
6. Utveckla arbetet med exportgodkännanden för svenska livsmedel och jordbruksvaror,
7. Finansiera verksamhet som syftar till att få svenska anläggningar godkända för export till tredje land, och
8. Bidra till förenkling genom utveckling av verksam.se

Några exempel på resultat som lyfts fram i den här rapporten är att Livsmedelsverket arbetar med att ta fram en ny modell med indikatorer för att följa upp livsmedelskontrollen. Indikatorerna ska bl.a. visa hur väl avvikelshanteringen fungerar och hur verkningsfullt och riskbaserat kontrollen utförs. En förbättrad uppföljning kommer att innebära mer korrekta slutsatser och en bättre grund för prioriteringar av insatser för Livsmedelsverket.

Inom regeringsuppdraget om minskat matsvinn har en studie visat att mängdrabatter i butik kan bidra till ökat matsvinn. Nya siffror för mat och dryck som slängs i avloppet glädjande nog indikerar att det som slängs per person år och år i hushållen har minskat till 18 kg från tidigare 26 kg (2014).

En kartläggning av matutbud i ungdomars vardag visar att unga har goda förutsättningar att äta en näringsmässigt bra lunch, men det är skiftande kvalitet på resterande matutbud. Få skolor erbjuder frukt utöver skollunchen samtidigt som skolkafeterior ofta erbjuder godis, läsk och kakor.

Livsmedelsverket har publicerat nya föreskrifter för Nyckelhålet som innebär att fler typer av produkter nu kan märkas med Nyckelhålet, framförallt inom segmentet växtbaserad mat och nyttiga färdigrätter. Ett intensivt samarbete mellan livsmedelsmyndigheterna i Norden har resulterat i enhetliga tolkningar av föreskrifterna, som förenklar för företag som säljer sina produkter inom hela Norden. Nyckelhålet presenteras som ”a healthcare tool”, ett verktyg för hälsovården, i en rapport av OECD som kommer att publiceras under 2022. Det innebär att OECD ser Nyckelhålet som mer än en märkning på förpackning.

Uppdrag 1:	Livsmedelsverket ska, som en del i genomförandet av livsmedelsstrategin, vidta åtgärder för att öka likvärdigheten i livsmedelskontrollen i hela landet. Genom att förenkla och underlätta för företagen ska kontrollerna effektiviseras, företagens avgifter minska och företagens tid och resurser sparas. I arbetet ska ingå bland annat genomförande av projektet God kontrollsed, uppbyggnad och upprätthållande av en organisation som möjliggör minskad offentlig kontroll av tredjepartscertifierade företag, ytterligare satsningar för kontroll på distans, utveckling av samråd och samverkan med bl.a. livsmedelskedjans näringslivsorganisationer samt fortsatt arbete för ett mer ändamålsenligt regelverk, bl.a. genom att tillsammans med företrädare för livsmedelsföretag utvärdera för vilka vardagssvårigheter de ser behov av mer flexibla lösningar. (Regleringsbrev 2021, Livsmedelsverket)
Budget:	Livsmedelsverket får använda 16 000 000 kronor under 2021 för genomförande av detta uppdrag. (Regleringsbrev 2021, Livsmedelsverket)
Utnyttjade medel:	16 003 000 kronor. Finansiellt villkor har uppfyllts, med 3 000 kr över maxbeloppet.
Uppdragets start- och slutår:	2020 – 2025.

Uppdrag 2:	<p>Minskat matsvinn</p> <p>Livsmedelsverket ska, tillsammans med Statens jordbruksverk och Naturvårdsverket, fortsätta arbeta i enlighet med den handlingsplan för minskat matsvinn, ”Fler gör mer – handlingsplan för minskat matsvinn 2030”, som man gemensamt beslutat om (N2018/03968/DL). Inom ramen för den årliga redovisningen ska myndigheterna återrapportera vilka insatser som genomförts och redogöra för planerade åtgärder för kommande år. Livsmedelsverket får för åtgärdens genomförande använda 6 miljoner kronor under 2020. För åren 2021–2025 beräknas 6 miljoner kronor årligen för åtgärden.</p> <p>Fortsätta att arbeta med åtgärder i den nationella handlingsplanen ”Fler gör mer för minskat matsvinn 2030”</p>
Budget:	6 000 000 kronor.
Utnyttjade medel:	6 000 000 kronor.
Uppdragets start- och slutår:	2021-2025.

Uppdrag 3:	<p>Livsmedelsverket ska, genom sitt Kompetenscentrum för måltider inom vård, skola och omsorg, verka för en fortsatt utveckling av offentliga måltider (N2017/02351/SUN). Arbetet ska syfta till att främja hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion i offentlig sektor. Livsmedelsverket får för åtgärdens genomförande använda 4 miljoner kronor under 2020. För 2021–2025 beräknas 4 miljoner kronor årligen för åtgärden.</p>
Budget:	4 000 000 kronor.
Utnyttjade medel:	4 000 000 kronor.
Uppdragets start- och slutår:	2020-2025.

Uppdrag 4:	Vidareutveckling av Nyckelhålet Livsmedelsverket ska vidareutveckla konceptet Nyckelhålet bl.a. genom informations-spridning om märkningen för att underlätta för alla konsumenter att göra hälsosamma val vid köp av livsmedel (N2017/01028/SUN). Arbetet ska ske i nära samverkan med branschen. Livsmedelsverket ska låta en extern aktör utvärdera Nyckelhålet senast 2022.
Budget:	2 000 000 kronor.
Utnyttjade medel:	2 001 000 kronor. Finansiellt villkor har uppfyllts, med 1 000 kr över maxbeloppet.
Uppdragets start- och slutår:	2020–2025.

Uppdrag 5:	Livsmedelsverket ska förstärka och vidareutveckla insatserna för att motverka livsmedelsfusk bl.a. i syfte att öka konsumenternas förtroende för redligheten i livsmedelsproduktionen.
Budget:	3 000 000 kronor.
Utnyttjade medel:	3 000 000 kronor.
Uppdragets start- och slutår:	2020-2025.

Uppdrag 6:	Utveckla arbetet med exportgodkännanden för svenska livsmedel och jordbruksvaror
Budget:	Livsmedelsverket ska för åtgärdens genomförande använda minst 5 000 000 kronor. Justering av budgeten: Ytterligare 1,3 miljoner kronor avsattes som en extra förstärkning vilka flyttades över från medlen för att finansiera anläggningsgodkännanden, vilket aviserades i april 2021.
Utnyttjade medel:	6 295 000 kronor.
Uppdragets start- och slutår:	2020-2025.

Uppdrag 7:	Finansiera verksamhet som syftar till att få svenska anläggningar godkända för export till tredje land
Budget:	Livsmedelsverket får för åtgärdens genomförande använda 2 miljoner kronor. Justering av budgeten: I april 2021 meddelades att dessa medel omfördelas och att 200 000 kronor kvarstår för ändamålet.
Utnyttjade medel:	0 kronor.
Uppdragets start- och slutår:	2020-2025.

Uppdrag 8:	Tillväxtverket ska med fokus på hela livsmedelskedjan utveckla verksamt.se, inklusive Serverat, i linje med den s.k. värdemodell, dvs. ett gemensamt system för enkla digitala myndighetskontakter som har föreslagits av Tillväxtverket, Bolagsverket och Skatteverket. Tillväxtverket ska därvid vidta nödvändiga åtgärder för att realisera värdemodellen för några centrala grenar inom livsmedelskedjan, bl.a. genom att skapa tjänster för sammanhållna guidade processer och för samlad information till uppgiftslämnaren om hur ärendet fortskrider.
Budget:	Tillväxtverket får för uppdragets genomförande använda 20 miljoner kronor under 2020 till att påbörja arbetet med värdemodellen och eventuell nödvändig infrastruktur enligt ovan. För 2021–2025 beräknas 10 miljoner kronor årligen tillföras för uppdraget.
Av Livsmedelsverket utnyttjade medel:	0 kronor. Livsmedelsverket har finansierat verksamheten genom bidrag från Tillväxtverket.
Uppdragets start- och slutår:	2020 –2025

2 Uppdrag 1 Underlätta för företagen genom likvärdig kontroll

2.1 Om uppdraget

2.1.1 Uppdraget rapporten avser

Livsmedelsstrategin har en vision, ett övergripande mål samt mål för de tre strategiska områdena. Handlingsplanerna omfattar konkreta uppdrag och åtgärder för att uppnå strategins mål och går att hitta på [Regeringskansliets hemsida](#). Kryssa i vilket av följande uppdrag den här lägesrapporten avser.

Regler och villkor

- Analyser av den samlade regelgivningen för livsmedelskedjan
- Förenkling genom utveckling av verksamt.se
- Strategisk kompetensförsörjning
- Kompetenscentrum för hållbar hantering av vatten i jordbruket
- Vidareutveckla svenskt vattenbruk
- Stärka Växtskyddsrådet
- Säkra tillgången till växtskyddsmedel för mindre användningsområden
- Avelsarbete på regnbåge
- Förenklingspaket för ökad tillväxt i hela livsmedelskedjan
- Stärkt finansiering av åtgärder inom ramen för havs- och fiskeriprogrammet
- Kontroll av musslor och ostron

Konsument och marknad

- Ett kraftfullt vildsvinspaket
- Insatser mot livsmedelsfusk
- Minskat matsvinn
- Vidareutveckling av Nyckelhålet
- Verka för en fortsatt utveckling av offentliga måltider
- Satsning på att få svenska anläggningar godkända för export till tredje land
- Ökat marknadstillträde

- Ett livsmedelsexportprogram med fokus på små och medelstora företag
- Ett regionalt exportprogram för livsmedelsföretag
- Fortsatt satsning på livsmedelsexport-ansvariga stationerade på potentiella tillväxtmarknader
- Samordningsfunktionen EKO
- Eldrimner
- Arbeta för likvärdig kontroll

Kunskap & innovation

- Utveckla kompetenscentrum för växtförädling
- Sweden Food Arena
- Innovationsfrämjande arbete med fokus på livsmedelskedjan
- Medel till Nationella forskningsprogrammet
- Studie för utveckling av kött- och charkutbildningar

Tvärgående

- Samordning av livsmedelsstrategin
- Uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin
- Annat, specificera:

2.1.2 Åtgärder att vidta inom uppdraget

Enligt regleringsbrevet för 2021 ska Livsmedelsverket, som en del i genomförandet av livsmedelsstrategin, vidta åtgärder för att öka likvärdigheten i livsmedelskontrollen i hela landet. Genom att förenkla och underlätta för företagen ska kontrollerna effektiviseras, företagens avgifter minska och företagens tid och resurser sparas. I arbetet ska ingå bland annat genomförande av projektet god kontrollsed, uppbyggnad och upprätthållande av en organisation som möjliggör minskad offentlig kontroll av tredjepartscertifierade företag, ytterligare satsningar för kontroll på distans, utveckling av samråd och samverkan med bl.a. livsmedelskedjans näringslivsorganisationer samt fortsatt arbete för ett mer ändamålsenligt regelverk, bl.a. genom att tillsammans med företrädare för livsmedelsföretag utvärdera för vilka vardagsvårigheter de ser behov av mer flexibla lösningar.

(Regleringsbrev 2021, Livsmedelsverket)

2.2 Genomförda aktiviteter

Sammanfattning

Under 2021 har Livsmedelsverket fortsatt arbetet med God kontrollsed, vilket är samlingsnamnet på ett krafttag med flera initiativ för att förbättra livsmedelskontrollen.

Livsmedelsverket utvecklar under 2021 och 2022 en ny riskklassningsmodell. Modellen har som syfte att stödja kontrollmyndigheternas planering av en riskbaserad kontroll och att bidra till en likvärdig kontroll i hela landet. En del av arbetet handlar om att bygga upp ett system för hur företag, som är certifierade enligt en standard som är godkänd av Livsmedelsverket ska kunna få en reducerad kontrollfrekvens.

Livsmedelsverket har under 2021 tagit fram en ny uppföljningsmodell för livsmedelskontrollen. En tydligare uppföljning behövs för att kunna dra bättre slutsatser, ge en god grund för prioriteringar av insatser och för att leda och samordna kontrollen så att den blir mer riskbaserad, effektiv och likvärdig.

Inom ramen för regeringsuppdraget genomför Livsmedelsverket också ytterligare insatser som syftar till att underlätta för företagen. Detta genom att bland annat arbeta med samrådsgrupper för livsmedelskedjans branschorganisationer och andra aktörer samt se över hur Sverige i högre utsträckning kan nyttja flexibiliteten i livsmedelslagstiftningen i syfte att införa nationella regler som underlättar för företag som tillverkar traditionella produkter och företag som är verksamma i områden med särskilda geografiska förutsättningar. Det pågår även flera andra föreskriftsarbeten som på sikt kommer bidra till att åstadkomma ett enklare och mer ändamålsenligt regelverk.

Vidare leder Livsmedelsverket ett utvecklingsprojekt om kontroll på distans. Istället för dagens system där den officiella veterinären finns på plats på ett slakteri eller en vilthanteringsanläggning, undersöker verkets möjligheter att utföra digital kontroll före och efter slakt med hjälp mobiltelefon och dator. Syftet är att ändra EU-regelverket och möjliggöra distanskontroll vid små slakterier och vilthanteringsanläggningar.

Under 2021 har Livsmedelsverket fortsatt arbetet med god kontrollsed, vilket är samlingsnamnet på ett krafttag med flera initiativ för att förbättra livsmedelskontrollen. Arbetet ska på sikt leda till en verkningsfull, riskbaserad, rättssäker och mer likvärdig livsmedelskontroll som upplevs som meningsfull av företagarna. En livsmedelskontroll som är förutsägbar och tydligt underlättar för företagen att göra rätt från början - så att de kan ta fram säker mat till konsumenterna. God kontrollsed består bland annat av följande initiativ:

Ny riskklassningsmodell

Livsmedelsverket arbetar sedan en tid tillbaka med att ta fram en ny riskklassningsmodell. Arbetet är flerårigt och löper fram till 2024. Den nya modellen ska vara anpassad till de krav som ställs på dels myndighetsrapportering till EU, dels kontrollen enligt kontrollförordningen (EU) 2017/625. Modellen ska därmed även se till att kontrollen utförs med lämplig riskbaserad frekvens för att upptäcka bedrägligt eller vilseledande förfarande. En del av arbetet handlar om att bygga upp ett system för hur företag, som är certifierade enligt en standard som är granskad och listad av Livsmedelsverket ska kunna få en reducerad kontrollfrekvens. För att få en mer enhetlig tillämpning av riskklassningen tas föreskrifter och allmänna råd fram som gör det obligatoriskt för kontrollmyndigheterna att ha en riskklassningsmodell som bygger på samma grundprinciper som den modell som Livsmedelsverket föreslår.

Till arbetet med att ta fram modellen och föreskrifterna har kopplats en referensgrupp med representanter från Livsmedelsverket, bland annat inspektörer men även riskvärderare och personer som arbetar med stöd och vägledning till kontrollen. I referensgruppen har även representanter från kommunala kontrollmyndigheter och branschorganisationer ingått. Vid utarbetande av den nya modellen har Livsmedelsverket haft en tät kontakt med referensgruppen och ett flertal möten har hållits. Uppgifter har begärts in för att kunna beräkna kontrollens omfattning på några typiska verksamheter. Fyra digitala samråd har hållits under 2021, där Livsmedelsverket redogjort för förslagen till modell och föreskrifter samt tidsplan för arbetet. Målgrupp för samråden var berörda intressenter från branschorganisationer, företag och kontrollmyndigheter. Efter samråden har justeringar gjorts inför remittering. De vanligaste frågorna från samråden har besvarats och publicerats på Kontrollwiki. Under arbetets gång har Livsmedelsverket gjort avstämningar med Swedac och ett antal certifieringsorgan i syfte att bättre förstå hur ackrediterings- och certifieringssystemen är uppbyggda i Sverige. Förslaget till nya föreskrifter och ny riskklassningsmodell remitterades under hösten 2021.

Ny modell för att följa upp kontrollen

Livsmedelsverket behöver göra en tydligare uppföljning av kontrollen för att kunna dra mer korrekta slutsatser, ha en god grund för prioriteringar av insatser och för att leda och samordna livsmedelskontrollen. Den nya riskklassningsmodellen ger möjlighet att mäta kontrollens utfall mer ingående och rättvisande. När denna införs kommer också uppföljningen av livsmedelskontrollen att få en större betydelse. En fördjupad och tydligare uppföljning byggs nu upp enligt en modell designad att granska hur väl livsmedelskontrollen uppfyller lagstiftningen och dess syften, både inom enskilda myndigheter och för kontrollsystemet i Sverige som helhet. Arbetet grundas på de ledord för kontrollen som finns inom god kontrollsed (verkningsfull, riskbaserad, rättssäker, enhetlig och likvärdig, tydlig, objektiv och systematisk). Livsmedelsverket avser att följa upp hur väl avvikelshanteringen fungerar och studera faktorer som indikerar hur verkningsfullt och riskbaserat kontrollen utförs. I detta syfte har vi under 2021 tagit fram ett antal

bedömningsindikatorer. Uppföljningsmodellen kommer att omfatta uppföljning av kontroll både i primärproduktion och i leden efter primärproduktion. Däremot omfattas inte Livsmedelsverkets kontroller vid till exempel slakterier, eftersom de anläggningarna följs upp på annat sätt. Under arbetets gång har vi informerat om förslagen på indikatorer på Livstecknet, i 28-nätverket, i Nationell revisionsgrupp samt i Sveriges Nätverk för Offentlig kontroll inom Livsmedelskedjan (SNOL). Synpunkter och kommentarer har inkommit från kommuner, länsstyrelser och internt på Livsmedelsverket. Modellen tas i bruk 2025.

Lyft för branschriktlinjer

Branschriktlinjer om hygien, märkning och information är ett viktigt verktyg för företag när de ska bygga upp och driva sin verksamhet eftersom de ger branschspecifikt stöd, som underlättar för företag att göra rätt från början. Branschriktlinjer kan användas även av företag som inte är med i någon branschorganisation. Under 2021 har Livsmedelsverket förbättrat det interna arbetet med att granska branschriktlinjer, både vad gäller effektivitet, kvalitet, samordning och kommunikation med företagen. Myndigheten har också arbetat för att branschriktlinjer i högre grad ska användas av företag och kontrollmyndigheter, bland annat genom möten med branschorganisationer och synliggörande av information på vår webb.

En utmaning för branschorganisationerna är att kunna finansiera sitt arbete och att hitta rätt kompetens som krävs för att branschriktlinjerna ska hållas aktuella, användbara och kända över tid. För Livsmedelsverket är utmaningen att avsätta den tid som krävs för att garantera en effektiv och kvalitetssäkrad granskning.

Digitalisering av kontrollen

Livsmedelsverket genomför och leder ett utvecklingsprojekt om kontroll på distans vid mindre slakterier och vilthanteringsanläggningar med målet att kunna genomföra köttbesiktning med hjälp av digitala verktyg utan att vara fysiskt på plats i anläggningen. Dessa anläggningar ligger oftast i geografiskt avlägsna områden. Detta har som mål att istället för dagens system där den officiella kontrollen ska ske på plats på ett slakteri eller en vilthanteringsanläggning kunna arbeta på distans. Syftet med projektet är att skapa ytterligare förutsättningar för ett arbete på EU-nivå om att utveckla reglerna om besiktning före slakt (ante mortem-inspektion) och efter slakt (post mortem-inspektion) av tama hov- och klövdjur, hägnat vilt samt frilevande vilt. Det finns ett behov av att utveckla reglerna i en riktning som gör det möjligt för officiella veterinärer att i vissa fall genomföra besiktning före och efter slakt på distans med hjälp av moderna tekniska lösningar.

Nya tekniker är en förutsättning för att myndigheten ska kunna uppnå målen med hållbarhet, öka resiliens, underlätta bemanning och minska kontrollkostnader.

Under 2021 har post mortem-inspektion på distans utförts på ett antal slaktkroppar med tillhörande organ i nära anslutning till den föreskrivna kontrollen på plats på samma slaktkroppar. Parallellt med det praktiska arbetet jobbar Livsmedelsverket med att knyta projektet till EU:s regelutvecklingsarbete och informera Näringsdepartementet, andra länder och EU-kommissionen om hur arbetet fortskrider på ett lämpligt sätt. De huvudsakliga internationella aktiviteterna har genomförts dels via vår plats inom nätverket Risk-based meat inspection and integrated meat safety assurance – RIBMINS, dels via ett nordiskt seminarium om köttkontroll som hölls den 29-30 september. Seminariet organiserades tillsammans med Sveriges lantbruksuniversitet.

Utvärdering av Kontrollwiki

Hösten 2016 lanserades Kontrollwiki, Livsmedelsverkets webbplats med fördjupad information om livsmedelskontroll och tolkning av lagstiftningen riktad både till livsmedelskontrollens personal och till företag. Efter fem års verksamhet har Livsmedelsverket utvärderat Kontrollwiki. Utgångspunkten för utvärderingen var de effektmål som angavs när Kontrollwiki utvecklades. Sammantaget visar utvärderingen att flera av de effekter man önskade uppnå med att införa Kontrollwiki har uppnåtts. Informationen har blivit mer lättillgänglig för både kontrollpersonal och företag genom att mycket information samlas på ett och samma ställe. Svårigheterna att hitta och navigera på Kontrollwiki har dock en negativ inverkan på tjänstens möjlighet att spara tid och förbättra arbetssituation för målgrupperna.

Flexibilitet i svensk lagstiftning för att underlätta för små företag

Livsmedelslagstiftningen gäller för alla livsmedelsföretag. För att samma lagstiftning ska fungera för olika typer av företag, i olika branscher och medlemsstater, finns viss möjlighet till flexibilitet i hygienlagstiftningen. Medlemsstaterna kan införa nationella regler som underlättar för företag som tillverkar traditionella produkter och för företag som är verksamma i områden med särskilda geografiska förutsättningar. Livsmedelsverket informerar på webbplatsen om flexibiliteten i lagstiftningen och möjligheten för företag och branschorganisationer att lämna förslag på nationella anpassningar och undantag från hygienlagstiftningen. Under 2021 har arbetet med flexibilitet i svensk lagstiftning innefattat bland annat ett föreskriftsarbete om undantag från den EU-rättsliga hygienlagstiftningen i syfte att underlätta viss fäbodverksamhet. Syftet är att gynna småskalig och hantverksmässig verksamhet. Ett föreskriftsförslag har remitterats under 2021. I början på året genomförde Livsmedelsverket ut en enkätundersökning som vände sig till branschorganisationer inom livsmedelssektorn. Enkäten syftade till att samla in information om behov av nationella anpassningar och undantag från vissa krav i hygienlagstiftningen. Exempel på önskemål som framkom var möjliggörande av traditionell utomhusrökning för mathantverkscharkuterier, anpassning av reglerna kring mjölkprovtagning av totalt antal bakterier samt borttagande av pastöriseringskravet för direktförsäljning av små mängder grädde.

Samrådsgrupper underlättar dialogen för nya regler

För att bättre kunna driva svenska intressen i lagstiftningsprocessen inom EU har Livsmedelsverket startat fem samrådsgrupper för bransch och andra aktörer – så kallade SamBA-grupper. Genom grupperna kan Livsmedelsverket få kunskap som ökar möjligheterna att ta hänsyn till olika aktörers behov när Sverige ska driva frågor inom EU. Målet är effektiva regler som är tydliga och lätta för företag att följa, vilket i sin tur gynnar konsumenterna, ger säkra livsmedel och bidrar till hållbar konsumtion och produktion. Två av SamBA-grupperna har funnits sedan 2020 och har jobbat med frågor kring livsmedelshygien och märkning. För att bättre förstå vad som behöver förbättras, samt vilka samrådsgrupper som kan vara aktuella genomfördes det i juni 2021 en enkätundersökning bland deltagare i de två grupperna. Under 2021 kompletterades arbetet med ytterligare tre grupper som ska arbeta med material i kontakt med livsmedel, kosttillskott respektive tillsatser, aromer och enzymer. Dessa områden var några av de som var särskilt efterfrågade av företagen. Livsmedelsverket har fått ett stort gensvar och i grupperna ingår representanter för både företag, konsumenter, andra organisationer av det civila samhället, universitet och myndigheter. De medverkande har visat ett stort engagemang i arbetet. Under 2021 har SamBA-grupperna haft sammanlagt fem möten. Utöver mötena har grupperna använts som kommunikationskanal för att informera om och samla in synpunkter på aktuella EU-frågor via e-post.

Kontroll av kontaktmaterial

Den 15 juli 2021 utvidgades livsmedelslagens tillämpningsområde till att även omfatta material och produkter avsedda att komma i kontakt med livsmedel. Verksamheter som tillverkar, förädlar eller distribuerar material avsedda att komma i kontakt med livsmedel – kontaktmaterial – står sedan dess under kommunal kontroll. Kontrollen kommer att byggas upp successivt utifrån de risker som kontaktmaterial innebär för människors hälsa. Både Livsmedelsverket och övriga kontrollmyndigheter behöver bygga upp sin kompetens inom området. I detta syfte har Livsmedelsverket under 2021 startat upp en nationell kontrollgrupp där kompetenshöjande insatser prioriteras, bland annat utbyte med danska Fødevaredirektoratet och deltagande i workshops anordnade av EU-kommissionen. Gruppen ska skapa en god grund för att kunna bygga upp kontrollen successivt. Dess erfarenheter och lärdomar kommer Livsmedelsverket att ta med sig i vägledningsarbetet under 2022. En samrådsgrupp med bransch och andra intressenter med inriktning kontaktmaterial startades under 2021 och hade sitt första möte i december. Omfattande kommunikationsinsatser har genomförts under året för att informera branschorganisationer och kontrollmyndigheter om den kommande kontrollen, exempelvis vid länsmöten och branschmöten. Det pågår även ett föreskriftsarbete om eventuellt behov av kompletterande bestämmelser som ska skapa bättre möjligheter för likvärdig kontroll. Det gäller exempelvis bestämmelser om anmälan och registrering av verksamheter.

Ett mer ändamålsenligt regelverk

Under 2021 har ett antal föreskriftsarbeten påbörjats och fortsatt för att i olika avseenden underlätta för företagen och bidra till ett mer ändamålsenligt regelverk:

- Gränsvärden för PAH i vissa livsmedel: Vissa av de svenska rökerierna har begränsade möjligheter att genomgående följa de lägre gränsvärdena för polycykliska aromatiska kolväten (PAH) som gäller enligt EU-lagstiftningen för vissa rökta produkter. Sverige har därför beviljats undantag från dessa gränsvärden för PAH i traditionellt rökta kött/köttprodukter och fisk/fiskeriprodukter. För att de högre gränsvärdena ska kunna tillämpas av livsmedelsföretagare måste Livsmedelsverket dock anta nationella föreskrifter om detta. Ett föreskriftsförslag har utarbetats och remitterats under 2021.
- Vinframställning: Livsmedelsverkets föreskrifter om vinframställning ses över i sin helhet med anledning av ny EU-lagstiftning. Livsmedelsverket har i det arbetet bedömt att bland annat vissa bestämmelser om företags anmälan av behandlingsmetoder bör kunna upphävas. Syftet med detta är att underlätta för företagen och minska den administrativa bördan. Ett föreskriftsförslag håller på att utarbetas.
- Livsmedelsverkets föreskrifter om livsmedelshygien samt offentlig kontroll: Under 2021 har Livsmedelsverket påbörjat ett större arbete med att i sin helhet se över Livsmedelsverkets föreskrifter om livsmedelshygien och Livsmedelsverkets föreskrifter om offentlig kontroll. Den översynen kommer bland annat att omhänderta synpunkter från EU-kommissionen som avser vissa nuvarande bestämmelser om snarad ripa och ströven. Arbetet är stort och omfattar många olika delfrågor och syftar till att föreskrifterna ska bli enklare och mer ändamålsenliga.

2.3 Uppnådda resultat

Ny riskklassningsmodell: Under projektets första fas har ett förslag till ny modell samt föreskrifter och allmänna råd kommunicerats genom ett remissförfarande. Kontrollmyndigheter, branschorganisationer och företag har hållits informerade om arbetets fortskridande och har givits möjlighet att inkomma med synpunkter. Denna involvering har gjort att de berörda intressenterna har haft en möjlighet att börja planera inför den kommande implementeringen av modellen och göra uppskattningar av hur modellen påverkar den enskilda kontrollmyndighetens framtida arbete.

Ny modell för att följa upp kontrollen: Uppföljningsmodellen kommer inte att tillämpas förrän den nya riskklassningsmodellen börjat användas – alltså inte förrän 2024 års kontroll följs upp under 2025. Redan nu har intressenter dock fått information om att modellen tas fram och att uppföljningen framöver kommer att riktas även mot avvikelshantering och mot faktorer som indikerar hur verkningsfullt och riskbaserat kontrollen utförs.

Lyft för branschriktlinjer: Utveckling av det interna och externa arbetet med branschriktlinjer.

Digitalisering av kontrollen: De preliminära resultaten av post mortem (PM)-inspektionsstudien tyder på att PM-kontroll på distans kan genomföras minst lika pålitligt som kontroll på plats, förutsatt att vissa praktiska förutsättningar är uppfyllda.

Utvärdering av Kontrollwiki: Utvärderingen visar att informationen på många sätt har blivit mer lättillgänglig för både kontrollpersonal och företag genom Kontrollwiki, inte minst genom att mycket information samlas på ett och samma ställe. Många i livsmedelskontrollen ser Kontrollwiki som sin främsta kunskapskälla avseende livsmedelsfrågor. Samtidigt upplever många att det är svårt att navigera och att det tar lång tid att leta upp den information de söker efter. Det finns utmaningar med att utforma samma information till både kontrollpersonal och livsmedelsföretagare, då behoven till viss del skiljer sig åt. Kontrollwiki har medfört att det är betydligt enklare att komma ut med ny vägledande information eller ändringar av befintlig information. Samtidigt har det framförts synpunkter från branschföreträdare på att för många förändringar görs utan att de blir informerade och att remissförfarandet blivit sämre. Under tiden då arbetet med utvärderingen pågick har vissa förändringar genomförts, vilka syftar till att avhjälpa dessa brister. Sammantaget visar utvärderingen att flera av de effekter man önskade uppnå med att införa Kontrollwiki, faktiskt förefaller ha uppnåtts.

Arbetet med flexibilitet i svensk lagstiftning för att underlätta för små företag: Arbetet har påverkats av att kommissionen sedan tidigare har lämnat synpunkter rörande en äldre notifiering. Det notifieringsärendet har dock nyligen stängts av kommissionen, varför det redan remitterade förslaget om fäbodverksamhet kommer att notifieras inom de närmsta månaderna.

Samrådsgrupper underlättar dialogen för nya regler. Genom deltagande i SamBA-grupperna har aktörerna fått ökade möjligheter att få information om vad som sker inom ett ämnesområde samt att bidra med synpunkter. Livsmedelsverkets regelutvecklingsarbete i EU har förstärkts genom att Livsmedelsverket har fått ökade möjligheter att inhämta synpunkter på olika frågeställningar i EU:s regelutvecklingsprocess.

Kontroll av kontaktmaterial: Genom samrådsgruppen för bransch och andra aktörer har dessa fått tydlig information om vad som sker inom kontaktmaterialområdet. De har också haft möjlighet att bidra med synpunkter, dels på EU:s regelutvecklingsprocess, dels på kontrollens utveckling. Den nationella kontrollgruppen bidrar till att ställningstaganden förankras hos deltagande kommuner.

Viktiga erfarenheter tas omhand när Livsmedelsverket och kommunerna tillsammans utvecklar kontrollen.

Ett ändamålsenligt regelverk: Det redan remitterade förslaget om gränsvärden för PAH i vissa livsmedel kommer att notifieras till kommissionen och övriga medlemsstater inom de närmsta månaderna. Nya föreskrifter om vinframställning kommer förhoppningsvis att kunna remitteras innan sommaren.

2.4 Koppling till strategins mål

2.4.1 Koppling till de strategiska områdenas mål

Sammanfattning

Uppdraget syftar till att både utveckla pågående och inleda nya insatser inom främst det strategiska området Regler och villkor vilka bl.a. har som mål att regler och villkor ska vara utformade så att de bidrar till en konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja, inklusive att den offentliga kontrollen bör vara likvärdig i hela landet och präglas av hög kompetens .

Regler och villkor:

Genomförda aktiviteter: Samrådsgrupper för bransch och andra aktörer, arbete med flexibilitet i svensk lagstiftning i syfte att gynna småskalig och hantverksmässig verksamhet, utvecklingsprojekt om kontroll på distans vid mindre slakterier och vilthanteringsanläggningar och pågående föreskriftsarbeten.

De beskrivna initiativen med att underlätta för företagen genom en likvärdig kontroll ingår i ett större förändringsarbete där myndigheten, under samlingsbegreppet God kontrollsed genomför ett flertal aktiviteter som samtliga syftar till att förbättra förutsättningarna för en mer verkningsfull och likvärdig riskbaserad offentlig livsmedelskontroll i Sverige. Se ovan.

Uppnått resultat:

- SamBA-grupperna har gett aktörerna ökade möjligheter att få information om vad som sker inom olika ämnesområden samt att bidra med synpunkter i Livsmedelsverkets regelutvecklingsarbete i EU.
- Föreskriftsförslagen om fäbodverksamhet samt nationella gränsvärden för PAH i vissa livsmedel, som har remitterats under 2021, ska notifieras inom de närmsta månaderna. Föreskriftsförslag om vinframställning ska remitteras innan sommaren
- De preliminära resultaten av post mortem-inspektionsstudien tyder på att post mortem-kontroll på distans kan genomföras minst lika pålitligt som kontroll på plats, förutsatt att vissa praktiska förutsättningar är uppfyllda.
- Livsmedelsverket har tagit fram förslag och under 2021 remitterat en ny riskklassningsmodell samt föreskrifter och allmänna råd. Modellen ska se till att livsmedelskontrollen utförs med lämplig riskbaserad frekvens.
- Myndigheten har designat en modell för uppföljning av livsmedelskontrollen som ska tas i bruk

2025.

- Livsmedelsverket har förbättrat det interna arbetet med att granska branschriktlinjer, både vad gäller effektivitet, kvalitet, samordning och kommunikation med företagen.
- Efter fem års verksamhet har Livsmedelsverket utvärderat Kontrollwiki.
- Myndigheten har startat upp en nationell kontrollgrupp inom området kontroll av kontaktmaterial.

Koppling till strategins mål: Arbetet bidrar till utveckling av effektiva och ändamålsenliga regler, samt till ökad kännedom om och förståelse av lagstiftningen. Detta bidrar till ändamålsenlig tillämpning av reglerna av företag och kontrollmyndigheter. Reglerna kan också bidra till innovation i livsmedelskedjan. Genom att bidra till de strategiska områdenas mål bidrar arbetet också till ett konkurrenskraftigt och hållbart livsmedelssystem.

Livsmedelsverkets arbete med god kontrollsed ska på sikt leda till en verkningsfull, riskbaserad, rättssäker och mer likvärdig livsmedelskontroll som upplevs som meningsfull av företagarna. En livsmedelskontroll som är förutsägbar och tydlig underlättar för företagen att göra rätt från början - så att de kan ta fram säker mat till konsumenterna. Insatser som syftar till att sprida information och bistå med rådgivning och information utgör en viktig del av detta arbete.

Mål: ”...utformningen av regler och villkor ska stödja målet om en konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja där produktionen ökar. Detta genom ändamålsenliga skatter och avgifter, regelförenklingar, administrativa lättnader och andra åtgärder för att stärka konkurrenskraften och lönsamheten.”

2.4.2 Koppling till livsmedelsstrategins övergripande mål

Arbetet med att verka för en ändamålsenlig lagstiftning och likvärdig och riskbaserad kontroll bidrar till en konkurrenskraftig livsmedelskedja.

2.5 Fortsatt arbete

Ny riskklassningsmodell: Under 2022 för Livsmedelsverket dialog med systemleverantörer och användarföreningar. Systemleverantörerna kommer att bygga om datasystemen så att kontrollmyndigheternas ärendehanteringssystem är rustade för den nya riskklassningsmodellen. Livsmedelsverket kommer under 2022 att fatta beslut om modell och föreskrifter, samt ta fram vägledningsmaterial och utbildningar för att möta kontrollmyndigheternas behov av stöd under omklassningsprocessen som äger rum under 2023. Under 2024 kommer kontroll att utföras enligt den nya modellen. Flera kommunikationsinsatser planeras inför lanseringen av den färdiga modellen.

Ny modell för att följa upp kontrollen: Idag är möjligheten att ta ut data ur Livsmedelsverkets rapporteringssystem begränsad och kräver många timmar av manuell hantering. Livsmedelsverket arbetar nu med att utveckla ett uttagsverktyg. I första steget ska data från myndighetsrapporteringen läggas över i ett datalager. Från detta lager ska data sedan kunna tillgängliggöras genom ett tydligt gränssnitt. Både Livsmedelsverket och kontrollmyndigheterna kommer att kunna jämföra data från olika myndigheter, analysera skillnader, diskutera orsaker till bristande likvärdighet i kontrollen och arbeta med förbättringar. Resultaten från uppföljningen ska också presenteras på ett tillgängligt sätt för företag och konsumenter.

Lyft för branschriktlinjer: Arbetet med branschriktlinjer planeras fortgå och konsolideras på nuvarande nivå.

Digitalisering av kontrollen: Analys av resultaten från post mortem-inspektioner vid ett antal anläggningar i landet pågår under 2022 - både epidemiologiska analyser och tekniska resultat. Nästa steg är att ta fram en modell för kontroll på distans där ekonomiska, tekniska och praktiska förutsättningar definieras. Detta innefattar bland annat integreringen av modellen med framtida verksamhetssystem, definiering av krav på dataöverföring och minimering av risken för fel och fusk.

Under 2022 kommer vi fortsatt studera utmaningar och möjligheter med tekniska lösningar för ante mortem-inspektioner och post mortem-inspektioner. En kartläggning av attityder, utmaningar och tekniska lösningar för distanskontroll kommer att genomföras bland officiella veterinärer, företag och beslutsfattare. Målet är att publicera resultat och komma vidare med arbetet med likasinnade länder internationellt. Projektets olika delar kommer att presenteras i nätverket Risk-based meat inspection and integrated meat safety assurance vid en konferens i Malaga april 2022, liksom på den finska veterinärkongressen i november. Projektet kommer att fortsätta även 2023 i någon form.

Utvärdering av Kontrollwiki: De närmaste åren kommer resultaten av utvärderingen av Kontrollwiki att tas omhand för att utveckla detta verktyg.

Arbetet med flexibilitet i svensk lagstiftning för att underlätta för små företag: Det remitterade förslaget om fäbodverksamhet kommer att notifieras inom de närmsta månaderna.

Samrådsgrupper underlättar dialogen för nya regler: Livsmedelsverket kommer att fortsätta sitt arbete med samrådsgrupperna. Frågorna som förhandlas varierar över tid vilket gör att samrådsgrupperna är dynamiska – nya grupper startas vid behov och de som under en tid inte fyller någon funktion får ligga vilande. Också arbetsformerna för samrådsgrupperna utvecklas löpande.

Kontroll av kontaktmaterial: Den nationella kontrollgruppen kommer att börja gå ut på kontroll under 2022 med stöd av Livsmedelsverket. Under dessa besök kommer vi att samla erfarenheter och lärdomar som kommer att tas tillvara när vi under 2022 skriver vägledande information, med målet att nå likvärdighet och kvalitet i kontrollen. Kontrollen kommer att starta successivt med fokus på förberedande åtgärder. Under 2023 kommer kontrollen att utföras i större skala och från 2024 kommer riskklassad, planerad kontroll att utföras. Livsmedelsverket utreder för närvarande bl.a. hur eventuella föreskrifter om registreringsplikt bör utformas. Ett förslag till nya föreskrifter om kontaktmaterial bör kunna remitteras före sommaren 2022 och sedan notifieras till kommissionen och övriga medlemsstater.

Ett mer ändamålsenligt regelverk: Föreskriftsförslaget om nationella gränsvärden för PAH i vissa livsmedel kommer inom kort att notifieras till kommissionen och övriga medlemsstater. Föreskriftsförslaget om vinframställning kommer att remitteras innan sommaren och sedan notifieras till EU-kommissionen och övriga medlemsstater. Vad gäller den översyn som pågår av Livsmedelsverkets föreskrifter om livsmedelshygien och föreskrifter om offentlig kontroll kommer arbetet att fortsätta under 2022. Det är dock för tidigt att redan nu ha en mer konkret tidplan för arbetet då det är omfattande och hanterar många olika frågor.

3 Uppdrag 2 Minskat matsvinn

3.1 Om uppdraget

3.1.1 Uppdraget rapporten avser

Livsmedelsstrategin har en vision, ett övergripande mål samt mål för de tre strategiska områdena. Handlingsplanerna omfattar konkreta uppdrag och åtgärder för att uppnå strategins mål och går att hitta på [Regeringskansliets hemsida](#). Kryssa i vilket av följande uppdrag den här lägesrapporten avser.

Regler och villkor

- Analyser av den samlade regelgivningen för livsmedelskedjan
- Förenkling genom utveckling av verksamt.se
- Strategisk kompetensförsörjning
- Kompetenscentrum för hållbar hantering av vatten i jordbruket
- Vidareutveckla svenskt vattenbruk
- Stärka Växtskyddsrådet
- Säkra tillgången till växtskyddsmedel för mindre användningsområden
- Avelsarbete på regnbåge
- Förenklingspaket för ökad tillväxt i hela livsmedelskedjan
- Stärkt finansiering av åtgärder inom ramen för havs- och fiskeriprogrammet
- Kontroll av musslor och ostron

Konsument och marknad

- Ett kraftfullt vildsvinspaket
- Insatser mot livsmedelsfusk
- Minskat matsvinn
- Vidareutveckling av Nyckelhålet
- Verka för en fortsatt utveckling av offentliga måltider
- Satsning på att få svenska anläggningar godkända för export till tredje land
- Ökat marknadstillträde

- Ett livsmedelsexportprogram med fokus på små och medelstora företag
- Ett regionalt exportprogram för livsmedelsföretag
- Fortsatt satsning på livsmedelsexportansvariga stationerade på potentiella tillväxtmarknader
- Samordningsfunktionen EKO
- Eldrimner
- Arbeta för likvärdig kontroll

Kunskap & innovation

- Utveckla kompetenscentrum för växtförädling
- Sweden Food Arena
- Innovationsfrämjande arbete med fokus på livsmedelskedjan
- Medel till Nationella forskningsprogrammet
- Studie för utveckling av kött- och charkutbildningar

Tvärgående

- Samordning av livsmedelsstrategin
- Uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin
- Annat, specificera:

3.1.2 Åtgärder att vidta inom uppdraget

Från regeringsbeslutet:

Livsmedelsverket ska, tillsammans med Statens jordbruksverk och Naturvårdsverket, fortsätta arbeta i enlighet med den handlingsplan för minskat matsvinn, ”Fler gör mer – handlingsplan för minskat matsvinn 2030”, som man gemensamt beslutat om (N2018/03968/DL).

Framför allt läggs fokus på de fyra nyckelfrågorna:

- Mål och mätningar
- Samarbete genom hela livsmedelskedjan – en förutsättning för framgång
- Förändrat konsumentbeteende
- Forskning och utveckling

3.2 Genomförda aktiviteter

Sammanfattning

Konsumentkommunikationen om minskat matsvinn har fortsatt att utvecklas under året. En konsumentundersökning har genomförts för att ta reda på konsumenternas attityder och kunskap. En studie om nudging i butik har genomförts för att se om mängdrabatter på gurka och färsk broccoli påverkar hur mycket konsumenten köper och i sin tur hur mycket matsvinn som sedan uppstår i hemmet. En uppföljningsmetod för matsvinn och tidiga förluster från gård till och med livsmedelsindustrin har tagits fram. Nya siffror om mängden matsvinn som hålls ut i avloppet har tagits fram.

Konsumentundersökning om matsvinn

Konsumentkommunikationen om minskat matsvinn har fortsatt att utvecklas under året. En konsumentundersökning via webbenkät har genomförts för att ta reda på konsumentens uppfattningar om matsvinn och deras beteende hemma, på restaurang, vid inköp samt Corona-pandemins inverkan. 1 000 personer har deltagit via en webbpanel. Syftet med undersökningen var att ta reda på konsumenternas beteende och uppfattningar. Detta kommer också att följas upp i slutet av detta regeringsuppdrag. Ett ytterligare syfte är att få underlag till framtida kommunikation, så att satsningar riktas rätt.

Internationella matsvinnsdagen 29 september

Temat på kommunikationen under internationella matsvinnsdagen den 29 september 2021 var förvaring av frukt och grönt på bästa sätt för att minska svinnet. Denna dag innebär en återkommande nationell möjlighet att uppmärksamma minskat matsvinn. I samband med detta tog Livsmedelsverket fram eget material i form av informationskampanjen ”ta hand om frukt och grönt” som riktar sig till konsumenter. Aktiviteterna var:

- Öppet digitalt seminarium med matsvinnsnätverket (med en öppen länk, där cirka 220 personer lyssnade), medverkande på seminariet var olika företrädare från livsmedelskedjan - från fruktodlare till livsmedelsbutik där alla kunde ge sin syn på matsvinn och hur det ska förhindras.

- Pressmeddelande skickades ut inför och i samband med matsvinnsdagen, med aktivt insälj till ett antal utvalda redaktioner, bl a TV4 Nyhetsmorgon med medverkande av projektledaren som resultat, med inslag om matsvinn och förvaring av frukt och grönt. Även flertal intervjuer i andra riks- och lokalmedia.
- Information och kampanjmaterial skickades ut i förväg till kommuner, regioner, livsmedelsföretag och andra externa intressenter, som i sin tur använt det i sina kanaler.
- Inlägg i sociala medier om matsvinnsdagen och kampanj om förvaring av frukt och grönt med sponsrade inlägg under en två-veckorsperiod.

Rapport: “Kan insatser i butiken minska konsumenternas matsvinn?”

Under året slutfördes en studie om nudging i dagligvaruhandeln, där konsulter på uppdrag av Livsmedelsverket studerade om konsumenters beteende i butik, kopplat till olika mängdrabatter och nudging, påverkar mängden matsvinn i hemmet. En rapport ”Kan insatser i butiken minska konsumenternas matsvinn” har publicerats. Rapporten presenterades på ett öppet digitalt seminarium med ca 210 deltagare, där författarna till rapporten samt en Ica-handlare som varit med i studien medverkade. Rapporten uppmärksammandes i riksmidia genom bl. a. Sveriges Radio Ekot och en TT-artikel som fick stor spridning. Fackmedia har återkommande skrivit om den i efterhand under hösten 2021. Det finns internationellt intresse för rapporten eftersom den är en av de första i sitt slag, därför har rapporten också översatts till engelska.

Konsumentundersökning bäst före - ofta bra efter

En konsumentundersökning via webbpanel har genomförts för att ta reda på konsumenternas uppfattning om tilläggsmärkningen bäst före – ofta bra efter. I dagsläget används denna märkning på ett antal mejeriprodukter för att uppmuntra konsumenten till att använda sina sinnen och titta, lukta och smaka på maten innan den eventuellt slängs. Undersökningen presenterades med ett pressmeddelande.

Utveckling av webbinformation om matsvinn på livsmedelsverket.se

Under året har informationen om matsvinn på Livsmedelverkets webbplats gått igenom och utvecklats. Det är ett arbete som kommer att fortsätta under 2022.

Sidorna om matsvinn är några av de mest välbesökta på Livsmedelsverkets webbplats och antal sidvisningar har stadigt ökat från projektets start (Statistik för antal sidvisningar för samtliga webbsidor om matsvinn på livsmedelsverket.se - 2019: ca 131 000, 2020: ca 169 000, 2021: ca 200 000).

Vid den större kommunikationskampanjen om förvaring av frukt och grönt i samband med matsvinnsdagen den 29/9 gav det tydligt resultat på webben, där sidan om frukt och grönt var en av de tio mest besökta sidorna på webben under oktober månad.

Sammanfattningsvis kan konstateras att informationen om matsvinn på webben är välbesökt, men i förhållande till andra sidor, t ex råd till gravida inte lika välbesökta. Men när riktade kommunikationssatsningar gör om matsvinn ger det resultat i antal sidvisningar.

Förebyggande av matsvinn

Under sommaren och hösten togs ett förslag till Vägledning till kommuner om avfallsförebyggande fram. Åtgärder för att förebygga matsvinn är ett prioriterat avfallsflöde.

På gång inom forskning och innovation för minskat matsvinn

Den 12 oktober 2021 arrangerade Naturvårdsverket en digital workshop med ca 50 deltagare för innovation och forskning för minskat matsvinn. Workshopen genomfördes tillsammans med Livsmedelsverket, Jordbruksverket, forskare och forskningsfinansiärer för att dels få en bild av pågående och nyss avslutad aktuell forskning och innovation dels att tillsammans med representanter med branschen identifiera kunskapsluckor inom området.

Delfinansiering av SAMS

Livsmedelsverket har inom regeringsuppdraget fortsatt delfinansiera det branschsamarbete som inleddes i mars 2020, "Samarbete för minskat matsvinn". Branschens samarbete är en viktig förutsättning för att kunna halvera matsvinnet. Samarbetet leds av IVL (Svenska Miljöinstitutet). Livsmedelsverket och Jordbruksverket medverkar i styrgruppen och uppdragets samtliga myndigheter tar del i olika arbetsgrupper.

Arbetet i EU-plattformen

EU-plattformens (för minskat matsvinn) nuvarande mandat slutar sista december. Livsmedelsverket, Naturvårdsverket och Jordbruksverket har varit med i tre av de fyra subgrupper. Under året har två möten ägt rum. Ett nytt mandat startar 2022-2026. Myndigheterna fortsätter delta i den nya plattformen och dess undergrupper.

Övrigt internationellt matsvinnsarbete

Jordbruksverket bevakade och deltog i framtagningen och konsultationer av FAOs frivillig kod för minskat matsvinn (Voluntary Code of Conduct for Food Loss and Waste Reduction), samt har medverkat i World Resource Institutes nätverk Champions 12.3. Myndigheterna har också varit aktiva inför Food System Summit där Sveriges unika arbete med att mäta matsvinn och tidiga förluster från primärproduktion till livsmedelsindustri lyftes fram.

Matsvinnsnätverket

Det nationella Matsvinnsnätverket är fortsatt aktivt på LinkedIn. Nätverket leds av myndigheterna och är öppet för alla aktörer som arbetar med matsvinn. Kännedomen om detta nätverk har ökat och antalet medlemmar har mer än dubblats sedan 2020. I skrivande stund består nätverket av cirka 440 medlemmar.

Två digitala webinarier har genomförts under 2021. Under våren anordnades ett nätverksmöte "Tillsammans för att minska matsvinnet" med fokus på handlingsplanens fyra områden: Ett aktivt samarbete mellan aktörer i livsmedelskedjan; Ett nationellt mål och utveckling av uppföljningsmetoder; Utredning, forskning och innovation; Ett förändrat konsumentbeteende. Under den internationella matsvinnsdagen i september anordnades ännu ett webinarium. Läs ovan.

Livsmedelsavfall i Sverige 2020

På uppdrag av Naturvårdsverket har SMED (Svenska MiljöEmissionsData) utvecklat mätmetoder och tagit fram statistik över mängden livsmedelsavfall längs livsmedelskedjan, enligt de krav som ställs i avfallsdirektivet 2008/98/EG. Projektet har slutleverans till Naturvårdsverket i mars 2022. Mängden livsmedelsavfall används som indikator vid uppföljning av etappmål för minskat matsvinn.

Mängden matsvinn via avloppet från hushåll 2021

För att få kunskap om mängden matsvinn via avloppet har Svenska MiljöEmissionsData (SMED) på uppdrag av Naturvårdsverket genomfört en studie med målet att få reda på hur mycket mat och dryck som hushållen håller ut via avloppet i Sverige totalt under ett år och per person. En liknande studie genomfördes 2014.

Matsvinn inom offentliga måltider 2020

Arbetet fortsatte också inom offentliga måltider. Den andra nationella kartläggningen av matsvinn iförskola, skola och äldreomsorg publicerades och kommunicerades. Detta har skett i samarbete med ”uppdraget om offentliga måltider” och utgör också en del av underlaget till Naturvårdsverkets rapportering av matavfall från offentliga storkök.

Rapport om livsmedelsförluster

Jordbruksverket publicerade rapporten Livsmedelsförluster i Sverige som framförallt tagits fram under 2020 i dialog med ett stort antal branschföreträdare, SLU och RISE. Rapporten som redogör för metod för uppföljning av livsmedelsförluster har presenterats internationellt för FAOs statistiker inom matsvinn, FNs Agenda 2030-statistikforum IAEG-SDG, i kommissionens matsvinnplattform, för Europeiska bondeorganisationen COPA-COGECA:s arbetsgrupp för livsmedel, samt nationellt för andra myndigheter såsom i Agenda 2030-nätverket.

Uppföljning av livsmedelsförluster

Under 2021 genomförde Jordbruksverket i samråd med Naturvårdsverket den första delen av uppföljningen av livsmedelsförluster. Undersökningarna omfattade studier i morots- respektive potatisfält, insamling av sorteringsdata in från morotspackerier och intervjuer med veteodlare, enkät till jordgubbsodlare respektive intervjuer med nöt- och grisslakterier om biprodukter med livsmedelspotential. Jordbruksverket har även beräknat förluster på gård inom nötkötts-, gris och mjölkproduktion. Resultaten redovisas i arbetsmaterial som visar mängder, destinationer, orsaker och diskussion om åtgärder. Under 2021 har elva referensgruppsmöten genomförts med deltagare från Jordbruksverket, Naturvårdsverket, SLU och branschföreträdare för respektive sektor; kött, potatis, vete, jordgubbar/morot. Referensgruppsmötena har resulterat i en kvalitetssäkring av frågeunderlagen, tillvägagångssätt, urval och synpunkter på resultaten och slutsatserna. De siffror och uppgifter som presenteras är ännu preliminära och eftersom odlingsåret spänner över två år ska resultaten från undersökningar 2021 kompletteras med undersökningar under 2022 för att ge en helhet av svinn i hela produktionsflödet, från primärproduktion till och med livsmedelsindustri, för de åtta produkterna. Alla delar ska in i den slutrapport som planeras hösten 2022.

Otillbörliga handelsmetoder

Jordbruksverket har också bevakat och spridit information om den nya svenska lagstiftningen som förbjuder otillbörliga handelsmetoder och dess betydelse för minskat matsvinn.

3.3 Uppnådda resultat

Sammanfattning

Fortsatt konsumentkommunikation har lett till ökad medvetenhet om matsvinn som förväntas leda till minskat matsvinn hos konsumenterna. Information om hur man bäst förvarar frukt och grönt har spridits vilket också leder till minskat matsvinn. Vidare har en genomförd studie visat att mängdrabatter kan bidra till ökat matsvinn vad gäller grönsaker med kort hållbarhet som gurka och färsk broccoli. Nya siffror för mat och dryck som slängs i avloppet indikerar att det som slängs per person år och år i hushållen har minskat till 18 kg från tidigare 26 kg (2014). Uppföljning av livsmedelsförluster hos potatis, vete, morötter, jordgubbar respektive nöt och grisslakterier har genomförts. Delrapporterna visar mängder, orsaker, destinationer och analys/diskussion av åtgärdsområden.

Konsumentundersökning om matsvinn

Konsumentundersökningen visade att konsumenterna tycker att de har ett stort eget ansvar för att minska matsvinnet samtidigt som hela livsmedelskedjan bär ett ansvar. Den visade att insikten om sitt eget matsvinn är fortsatt låg samt att konsumenterna förstår datummärkningen bäst före men verkar blanda ihop sista förbrukningsdag med bäst före. Undersökningen presenterades med pressmeddelande samt kampanj i sociala medier. Youtube som användes som ny kanal nådde fler män än kvinnor. Konsumentundersökningen visade också att det är fortsatt frukt och grönsaker som slängs mest i hemmet.

Kommunikation under internationella matsvinnsdagen 29 september

Förväntad effekt av kampanjen under matsvinnsdagen är att ökad kunskap och medvetenhet om hur man bäst förvarar frukt och grönt leder till minskat matsvinn i hemmet. Informationskampanjen i sociala medier i samband med matsvinnsdagen, med information om förvaring av frukt och grönt, ledde till 622 663 totala exponeringar (antal visningar av annonsen) och 281 131 i unik räckvidd (det totala antalet unika personer som kampanjen visats för.) Störst intresse för kampanjen visade kvinnor över 50 år. Det blev stor interaktion och inläggen delades i hög grad. Kampanjens resultat var över förväntan. Exponeringen och intresset för matsvinnsdagen ökade totalt sett i sociala medier jämfört med 2020. Livsmedelsverkets mediala aktiviteter ökade i samband med matsvinnsdagen 2021 jämfört med 2020.

Rapport: "Kan insatser i butiken minska konsumenternas matsvinn?"

Studien visade att handeln med enkla insatser genom att sälja gurka och broccoli för styckpris eller tydligare jämförelsepris vid mängdrabatt kan få konsumenten att tänka till vilket leder till att konsumenten köper en mer lagom mängd mat. Med andra ord kan handeln på det här sättet hjälpa konsumenten att minska sitt matsvinn. Genom fortsatt dialog med branschen förväntas detta leda till att branschen gör förändringar. Rapporten presenterades via ett digitalt seminarium (med över 210 externa personer som följde livesändningen). Rapporten har fått stort genomslag både i livsmedelsbranschen och media (nationell-, lokal- och branschpress). Det finns även ett internationellt intresse, varför rapporten översatts till engelska och den har också föredragits för EU-plattformen för minskat matsvinn.

Konsumentundersökning bäst före - ofta bra efter

Utifrån resultatet i konsumentundersökningen kan vi se att konsumenterna tycker att denna tilläggsmärkning är bra, att den gör att de använder sina sinnen och tittar, luktar och smakar innan

de eventuellt slänger mat, när bäst före datumet har passerat. Om fler producenter använder denna tilläggsmärkning är förväntad effekt att matsvinnet kan minska i hemmet.

Utveckling webbinformation om matsvinn på livsmedelsverket.

Sidorna om matsvinn är några av de mest välbesökta och antal sidvisningar har stadigt ökat från projektets start. Antal sidvisningar för samtliga webbsidor om matsvinn på livsmedelsverket.se var år 2021 ca 200 000 (2020 ca 169 000, 2019 ca 131 000). Den mest populära undersidan om matsvinn är Förvara maten rätt, som hade ca 57 000 sidvisningar 2021.

Att ha en större kommunikationskampanj, likt den om förvaring av frukt och grönt i samband med internationella matsvinnsdagen, leder till tydligt fler besök på webben. Sidan om frukt och grönt var en av de tio mest besökta sidorna på webben under oktober månad.

Vägledning till kommuner om avfallsförebyggande – att arbeta matsvinnsförebyggande

Naturvårdsverket arbetar i samarbete med Livsmedelsverket med att sprida kunskap till konsument via vägledning.

På gång inom forskning och innovation för minskat matsvinn

Aktuell kunskap inom forskning och innovation för att minska matsvinnet har presenterats och sammanställts i en rapport. Kunskapsluckor har identifierats och ger ett underlag till Naturvårdsverkets kommande forskningsutlysning om minskat matsvinn.

Delfinansiering av SAMS

Deltagarna har en aktiv roll i överenskommelsen genom att de mäter och rapporterar in sitt matsvinn samt vidtar åtgärder utifrån resultatet från datainsamlingen. Detta leder på sikt till minskat matsvinn. Genom att deltagare från hela värdekedjan finns representerade leder samarbetet även till att den så kallade ”vattenballongeffekten” har potential att minska, det vill säga undvika att lösningen på ett problem i en del av värdekedjan istället riskerar att skapa ett nytt problem på ett annat ställe längs värdekedjan. Antalet medlemmar har gått från 17 till 19 under 2021.

Deltagande i EU-plattformen för minskat matsvinn

Förväntad effekt av medverkan i EUs plattform för minskat matsvinn är utbyte och ökad genomslagskraft för den svenska hållningen.

Övrigt internationellt deltagande

Resultat: vi har tillfört perspektiv och expertis från det svenska matsvinnsarbetet och bevakat svenska intressen i det internationella matsvinnsarbetet. Det svenska matsvinnsarbetet omnämndes både på förmötet och på toppmötet om hållbara livsmedelssystem.

Naturvårdsverkets bilaterala arbete

Kunskap och arbetssätt som har tagits fram inom det gemensamma regeringsuppdraget har förmedlats till andra länder bland annat genom webinarier.

Aktiviteter inom matsvinnsnätverket

Forum för att utbyta erfarenheten och dela med oss av vad vi myndigheter gör, samt vad som pågår i EU. Förväntad effekt är att aktörer i livsmedelsbranschen har kännedom om det pågående arbetet både nationellt och internationellt.

Livsmedelsavfall i Sverige 2020

Uppgifter om mängden livsmedelsavfall kommer att rapporteras till EU juni 2022, utifrån de krav som ställs enligt avfallsdirektivet. Uppgifter som rapporteras av EUs medlemsstater ska användas vid framtagande av ett EU gemensamt mål för minskade mängder livsmedelsavfall.

Mängden matsvinn via avloppet från hushåll 2021

Studien visar att svenska hushåll håller ut cirka 18 kilo mat och dryck per person och år eller cirka 0,35 kilo per person i veckan. Motsvarande siffror för 2014 var cirka 26 kilo per person och år eller cirka 0,5 kilo per person i veckan. De totala mängderna mat och dryck som hölls ut i avloppet var cirka 190 000 ton i undersökningen 2021. Även om man tar hänsyn till osäkerheterna i undersökningarna tyder det på att det har skett en minskning i mängderna per person som hålls ut i avloppet.

Matsvinn inom offentliga måltider

Det totala matsvinnet från skollunchen är uppskattningsvis 11 000 ton. Det ser ut att vara en kraftig nedgång jämfört med 2019 när det gäller skolan. Även inom förskolan och äldreomsorgen ser matsvinnet ut att vara lägre. Det går dock inte att säga att resultaten visar på en faktisk nedgång. Det kan vara andra faktorer som påverkar, till exempel vilka kommuner som rapporterat in matsvinnssdata eller vilka verksamheter inom varje kommun som har deltagit i mätningarna. För att se trender behöver matsvinnet följas över längre tid.

Skolan är det område där kommunerna arbetar mest aktivt med matsvinnet, och det är också där matsvinnet är lägst per matgäst. Matsvinnet är störst inom äldreboenden och det är få kommuner som gör matsvinnsmätningar. Inom alla verksamhetsområden är det i serveringen som det största svinnnet sker, det vill säga överbliven mat från exempelvis bufféer. Resultaten tyder på en koppling mellan mottagningskök och ett högre serveringssvinn. Det kan bero på att det levereras mer mat än nödvändigt för att inte riskera att maten ska ta slut. Samtidigt kan mottagningskök ha begränsade möjligheter att spara och ta hand mat till ett senare tillfälle.

Den mat som serveras men sedan slängs i förskolan, skolan och på äldreboenden är egentligen menad att ätas upp. Så länge mat slängs innebär det pengar i sophinken och onödig belastning på miljön. Generellt planeras och serveras maten dock utifrån den mängd energi och näring som det beräknade antalet gäster behöver. Matsvinnet i offentlig sektor bör därför i första hand ses som ett uteblivet energi- och näringsintag hos matgästerna. Det i sin tur riskerar att leda till sämre ork, koncentrationsförmåga och hälsa. Alltså behöver fokus skifta till åtgärder som syftar till att mer mat ska ätas upp. Det handlar om att öka trivseln, minska stressen och skapa möjligheter för att maten faktiskt äts upp. Beslutsfattare behöver också sätta mål för konsumtionen, vid sidan av mål för matsvinnet, och målen behöver följas upp. Genom att arbeta med detta kommer matsvinnet automatiskt att minska.

Rapporten i ett pressmeddelande som fick stor spridning både i riks-, lokal och branschpress, med bland annat medverkan i TV4 nyhetsmorgon och TT-intervju som en rad olika lokaltidningar publicerade.

Metodrapport om livsmedelsförluster

Med hjälp av metoden kan uppföljningen av etappmålet Mer ska bli mat samt Agenda 2030-indikatorn food loss index genomföras. Uppföljning av matsvinnet i de tidiga leden av livsmedelskedjan är nu möjlig vilket kommer leda till ökad kunskap och underlag till åtgärder. Andra länder kan ha nytta av metoden till sin uppföljning.

Uppföljning av livsmedelsförluster

Nu finns preliminära uppgifter om mängder, orsaker, destinationer och diskussion om åtgärder för att minska tidiga förluster och matsvinn, från undersökningar som genomförts vid produktion av för potatis, vete, morötter, jordgubbar respektive från nöt och grisslakterier. Uppgifterna visar vad som blir kvar i fält efter skörd inom morot och potatisodling samt det som sorteras ut vid skörd samt enkätsvar från jordgubbsodlare. Dessutom har även motsvarande inom mjölk, griskött och nötkött beräknats och sammanställts. Uppgifterna är ännu preliminära och behöver kompletteras under våren 2022 innan resultaten kan presenteras under hösten 2022.

Otillbörliga affärsmetoder

Fler känner till den nya lagstiftningen, möjligheten att anmäla överträdelser och att den har betydelse för att minska matsvinn som uppkommer på grund av metoderna.

3.4 Koppling till strategins mål

3.4.1 Koppling till de strategiska områdenas mål

Sammanfattning

De aktiviteter som genomförs ska bidra till att matsvinnet minskar samt att mer från de tidiga leden blir mat, vilket leder till både hållbar produktion och konsumtion (strategiskt område Konsument och marknad).

3.4.2 Koppling till livsmedelsstrategins övergripande mål

Sammanfattning

Alla aktiviteter och åtgärder som nämns ovan för att minska matsvinnet och livsmedelsförlusterna bidrar till att mer mat kan tas till vara och bidrar till ett etappmål i miljömålssystemet.

3.5 Fortsatt arbete

Arbetet fortsätter genom att arbeta med åtgärder i handlingsplanen för minskat matsvinn:

- Fortsatt kommunikation till konsument med syfte att få till beteendeförändring och därmed minskat matsvinn.
- Ta fram stöd för livsmedelsdonationer till livsmedelsföretag, för att mer mat ska kunna doneras.

- Litteraturstudie om mögel i frukt och grönt, för att mer frukt och grönt ska kunna tas tillvara från producent till konsument.
- Rapport om sensoriska analyser för mjölk och havredryck, för att se hur länge dessa smakar bra efter passerat bäst föredatum.
- De fyra framtagna delrapporterna om livsmedelsförluster inom potatis, jordgubbar, morötter och vete kompletteras med 2022 års undersökningar för att täcka lagring och sortering. En ny delrapport för sjömat tas fram.
- En intervjuundersökning om matsvinn och biprodukter i livsmedelsindustrier genomförs under våren 2022. Förberedelseprojekt genomförs 2022 för att efterfråga fler uppgifter från livsmedelsindustrin vid Naturvårdsverkets ordinarie sammanställning av avfallsstatistik. Detta görs för att få mer information om matsvinn inom livsmedelsindustrin. Nuvarande nationella uppskattning utgörs endast av livsmedelsavfall, vilket är missvisande eftersom stora flöden bedöms hanteras som biprodukter.
- Slutrapporten för livsmedelsförluster inom de åtta produktflödena (potatis, morötter, jordgubbar, vete, sjömat, nötkött, griskött och mjölk) sammanställs, publiceras och kommuniceras hösten 2022. Målgrupp är politiker, myndigheter, allmänhet, forskare och företag i Sverige och andra länder.
- Dialogmöten med branschföreträdare genomförs under och efter livsmedelsförlust-projektet om resultat och åtgärder.
- Statistik över livsmedelsavfall i Sverige 2020 kommer att publiceras under våren 2022. De uppgifter som tagits fram för Livsmedelsavfall i Sverige 2020 kommer också utgöra en uppskattning av basåret vid uppföljning av etappmålet för minskat matsvinn mätt i livsmedelsavfall till 2025.
- Sprida dokumentationen från workshopen. Ta fram utlysningstext till Naturvårdsverkets forskningsutlysning om minskat matsvinn.
- Färdigställa vägledningen till kommuner om avfallsförebyggande åtgärder och sprida kunskaper om den.
- Myndigheterna tar fram faktaunderlag om matsvinnets miljöpåverkan.
- Medverka i SAMS styrgrupp och samtliga myndigheter tar del i uppdragets olika arbetsgrupper, bland annat i gruppen om data och samverka för gemensamma tolkningar av definitioner, metoder för uppräknings samt möjlig användning av SAMS data för att komplettera den nationella avfallsstatistiken.

Matsvinn är en stor belastning för samhället, och leder till onödig miljö- och klimatpåverkan, kostnader och uteblivna affärer för livsmedelsproducenter och är resurser som skulle kunna nyttjas ur beredskapssynpunkt. Svinn och tidiga förluster i primärproduktion klassas inte som livsmedelsavfall, som Naturvårdsverket tar fram statistik för. Dessutom är livsmedelsavfall inte heller ett heltäckande mått på matsvinn ens i senare led. Det saknas även statistik över livsmedelsindustrins biprodukter som i högre grad skulle kunna användas till foder. Jordbruksverket har sedan 2020 ansvar för uppföljningen av ett etappmål; En ökad andel av livsmedelsproduktionen ska nå butik och konsument 2025, samt uppföljning av sdg 12.3 i Agenda 2030. Under 2021-2022 genomför Jordbruksverket en uppföljning av etappmålet basår, men den sker i begränsad omfattning både gällande sektorer och undersökningar, med finansiering från Livsmedelsverkets regeringsuppdrag som Jordbruksverket och Naturvårdsverket deltar i.

För att ge aktörerna inom primärproduktion, industri, handel, avfallsbolag och konsument, och det befintliga regeringsuppdraget, bättre data och underlag för att arbeta med åtgärder önskar de tre

myndigheterna ett ytterligare uppdrag till Jordbruksverket och Naturvårdsverket. Ett uppdrag för att bygga upp ett system för mätningar av matsvinn inklusive livsmedelsförluster i primärproduktionen. Förslaget är att Jordbruksverket får 3 miljoner och Naturvårdsverket 4 miljoner per år. Resurserna för detta skulle med fördel kunna läggas över på myndigheternas förvaltningsanslag.

4 Uppdrag 3 Offentliga måltider

4.1 Om uppdraget

4.1.1 Uppdraget rapporten avser

Livsmedelsstrategin har en vision, ett övergripande mål samt mål för de tre strategiska områdena. Handlingsplanerna omfattar konkreta uppdrag och åtgärder för att uppnå strategins mål och går att hitta på [Regeringskansliets hemsida](#). Kryssa i vilket av följande uppdrag den här lägesrapporten avser.

Regler och villkor

- Analyser av den samlade regelgivningen för livsmedelskedjan
- Förenkling genom utveckling av verksamt.se
- Strategisk kompetensförsörjning
- Kompetenscentrum för hållbar hantering av vatten i jordbruket
- Vidareutveckla svenskt vattenbruk
- Stärka Växtskyddsrådet
- Säkra tillgången till växtskyddsmedel för mindre användningsområden
- Avelsarbete på regnbåge
- Förenklingspaket för ökad tillväxt i hela livsmedelskedjan
- Stärkt finansiering av åtgärder inom ramen för havs- och fiskeriprogrammet
- Kontroll av musslor och ostron

Konsument och marknad

- Ett kraftfullt vildsvinspaket
- Insatser mot livsmedelsfusk
- Minskat matsvinn
- Vidareutveckling av Nyckelhålet
- Verka för en fortsatt utveckling av offentliga måltider
- Satsning på att få svenska anläggningar godkända för export till tredje land
- Ökat marknadstillträde

- Ett livsmedellexportprogram med fokus på små och medelstora företag
- Ett regionalt exportprogram för livsmedelsföretag
- Fortsatt satsning på livsmedellexportansvariga stationerade på potentiella tillväxtmarknader
- Samordningsfunktionen EKO
- Eldrimner
- Arbeta för likvärdig kontroll

Kunskap & innovation

- Utveckla kompetenscentrum för växtförädling
- Sweden Food Arena
- Innovationsfrämjande arbete med fokus på livsmedelskedjan
- Medel till Nationella forskningsprogrammet
- Studie för utveckling av kött- och charkutbildningar

Tvärgående

- Samordning av livsmedelsstrategin
- Uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin
- Annat, specificera:

4.1.2 Åtgärder att vidta inom uppdraget

Livsmedelsverket ska, genom sitt Kompetenscentrum för måltider inom vård, skola och omsorg, verka för en fortsatt utveckling av offentliga måltider (N2017/02351/SUN). Arbetet ska syfta till att främja hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion i offentlig sektor.¹

4.2 Genomförda aktiviteter

Sammanfattning

Under 2021 har fokus varit att ta fram och sprida ny kunskap samt att följa upp hur kommunernas och regionernas arbete med miljömässigt och socialt (inklusive hälsomässigt) hållbara måltider i vårs, skola och omsorg bidrar till målen i Agenda 2030, Livsmedelsstrategin, Sveriges miljömål och folkhälsopolitiken.

Kartläggning av matutbud i ungdomars vardag

För att öka kunskapen om och för att kunna förbättra förutsättningarna för barn och unga att äta hälsosamt och miljösamt i vardagen lät Livsmedelsverket kartlägga matutbudet i och omkring svenska skolor under vintern 2020². Rapporten föreslår en rad åtgärder som skulle underlätta en hållbar och hälsosam konsumtion, bland annat:

- Att införa EU:s skolfruktsstöd i Sverige för att underlätta finansiering och möjliggöra ökad konsumtion av grönsaker och frukt hos barn och unga. Sverige är idag den enda medlemsstat som inte infört programmet.
- Att utreda vilka måltider som ska inkluderas av skollagens krav på kostnadsfria och näringsriktiga måltider. Idag inbegrips bara lunch, trots att det i skollagen inte finns någon precisering av ”måltider”. En tydligare tolkning av vilka måltider som ska vara näringsriktiga respektive kostnadsfria medför en förenklad styrning för huvudmännen liksom mer jämlika förutsättningar till hälsa och hälsosamma matvanor hos barn och unga. Skollunchen utjämnar socioekonomiska skillnader i hälsa och matvanor, men skollunchen motsvarar endast ca 30 procent av energiintaget under en skoldag. Att exempelvis erbjuda frukost i skolan till de som mest behöver eller ett mer hälsosamt utbud i skolkafeterian skulle kunna bidra till att utjämna socioekonomiska skillnader i ännu större utsträckning än idag.

Metod för beräkning av samhällsekonomiskt värde av skolmåltider

För att motivera investeringar och satsningar i kommuner och regioner i syfte att främja hållbarhet och utveckla måltiderna i vård, skola och omsorg behövs konsekvensanalyser. Det kan vara analyser som utvärderar samhällsnyttan av olika insatser som exempelvis att upphandla livsmedel med svenska djurskyddskrav eller att främja en ökad konsumtion av grönsaker och frukt i under

¹[uppdrag-till-livsmedelsverket-att-genomfora-atgarder-under-20202025-inom-ramen-for-livsmedelsstrategin \(regeringen.se\)](#)

² [L 2021 nr 07 - Matutbudet i ungdomars vardag \(livsmedelsverket.se\)](#)

skoldagen. Livsmedelsverket har låtit undersöka metoder för att göra samhällsekonomiska beräkningar och analysera långsiktiga effekter av olika hållbarhetsåtgärder och av skolmåltiderna. Rapporten kommer att publiceras under 2022. Syftet är att öka kunskapen bland myndigheter och forskare om hur den här typen av beräkningar och analyser kan göras fortsättningsvis samt att titta på vilka kunskapsunderlag som saknas. Samhällsekonomiska beräkningar efterfrågas av förvaltningschefer och politiker och kan ge underlag för prioriteringar och beslut som leder till ökad hållbarhet i kommuner och regioner.

Nationell kartläggning av offentliga måltider

Öppna data om offentliga måltider i kommuner och regioner har tidigare saknats och efterfrågats av kommuner och regioner. Tillförlitlig nationell statistik behövs för att följa upp, göra jämförelser, identifiera utvecklingsområden och driva utveckling. Därför har Livsmedelsverkets arbete med att kartlägga måltidsverksamhet och matsvinn i kommunalt drivna verksamheter, som påbörjades 2018, fortsatt under året. Under våren 2021 genomfördes enkätundersökningar i landets samtliga kommuner. Områden som kartlagts är exempelvis styrning, kompetens, beredskap för samhällsstörningar, matsvinn, samverkan och mål kopplade till hållbarhet. Kartläggningarna följer upp och kompletterar tidigare undersökningar. Resultaten har sammanställts och analyserats i två rapporter som publicerades i november 2021 respektive januari 2022.

Under slutet av 2021 påbörjades även den första nationella kartläggningen av offentliga måltider på sjukhus. Kartläggningen genomförs genom en intervjuundersökning där måltidsansvariga representanter från respektive region intervjuas. Resultaten sammanställs, analyseras och publiceras i en rapport under 2022.

Ett nytt recept för skolmåltider

Kompetenscentrum bidrar också med resurser till det Vinnova-initierade projektet Ett nytt recept för skolmåltider. Den övergripande projektidén är att genom behovsdriven utveckling och utforskande i verkliga testmiljöer (kommuner) utvärdera nuvarande regler, styrdokument, arbetssätt och rutiner som hindrar och stödjer ett hållbart och innovativt arbetssätt kring skolmåltider. Projektet arbetar utifrån ett missionsorienterat arbetssätt. Projektets mission är att varje barn i Sverige äter hållbar och god skolmat. Projektet förväntas resultera i tydliga, gemensamma och evidensbaserade mål för hållbara skolmåltider. Projektet arbetar nu i fyra kommuner.

Projektgruppen arbetar med att skapa ett underlag för att ta fram gemensamma mål. Det kommer att krävas involvering av fler myndigheter och verksamheter. På lång sikt är målet att uppnå förändring i hela skolmåltidssystemet. Det kommer kräva att fler än de fyra utvecklingsmiljöer som nu är involverade i projektet får ta del av erfarenheter och stöd för att påbörja sitt förändringsarbete.

4.3 Uppnådda resultat

Sammanfattning

De aktiviteter som genomförts under 2021 handlar främst om kunskapshöjande aktiviteter. Ett stort utvecklingsarbete har gjorts inom projektet Ett nytt recept för skolmåltider för att göra

skolmåltiderna mer hållbara. En kartläggning av matutbud i ungdomars vardag visar att unga har goda förutsättningar att äta en näringsmässigt bra lunch, men det är skiftande kvalitet på resterande matutbud. Få skolor erbjuder frukt utöver skollunchen samtidigt som skolkafeterior ofta erbjuder godis, läsk och kakor.

En kartläggning av offentlig måltidsverksamhet fick ett stort genomslag i media då den lyfte kommunernas brister i arbetet med att förebygga undernäring bland äldre.

Utöver de kartläggningar och rapporter som Livsmedelsverket har tagit fram har även ett stort arbete gjorts med att kommunicera kunskapsunderlagen, bidra med kunskap i interna och externa nätverk, nationella projekt och genom att träffa branschorganisationer. Det förväntas bidra till att kommuner och regioner i högre grad använder Livsmedelsverkets stöd och därigenom bedriver evidensbaserad praktik och styrning, men även att myndigheten får större insikt i vilket behov av stöd branschen har för fortsatt utveckling.

Kartläggning av matutbud i ungdomars vardag

Resultaten visar att unga har goda förutsättningar att äta en näringsmässigt bra lunch, medan det är skiftande kvalitet på resterande matutbud. Få skolor erbjuder frukt utöver skollunchen samtidigt som skolkafeterior ofta erbjuder godis, läsk och kakor. Resultaten i denna kartläggning är intressanta för skolor och kommuner i arbetet för att främja hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion. De utgör även ett viktigt underlag för myndigheternas arbete på området.

Rapporten fick stort mediegenomslag när den publicerades i april 2021 och har laddats ned knappt 500 gånger sedan publicering. Rapportens resultat har spridits via Livsmedelsverkets egna kanaler, media och genom nationella seminarier, nätverksträffar med branschaktörer, och föreläsningar. Dialogmöten med skolmyndigheter och med representanter från elev- och ungdomsorganisationer har genomförts i syfte att sprida kunskap och föra en dialog kring möjliga förbättringar utifrån ungdomars perspektiv. Ett förväntat resultat på lokal och regional nivå är att fler uppmärksammar och förbättrar styrningen av matutbudet i ungdomars närhet, främst skolkafeterior, och att fler kommuner erbjuder exempelvis frukost eller frukt utöver skollunchen.

Ett önskat resultat på nationell nivå är att tolkningen av skollagens krav, som omfattar måltider, ska bli tydligare. Det är ett arbete som behöver göras i samverkan mellan flera myndigheter. Ett förslag kring ett sådant myndighetsgemensamt arbete har tagits fram inom ramen för Miljömålsrådet. Det finns även fler åtgärder som pekats ut i rapporten, som skulle kunna bidra till att underlätta och främja en hållbar livsmedelskonsumtion.

Metod för beräkning av samhällsekonomiskt värde av skolmåltider

Rapporten ger förslag på metoder för att beräkna det samhällsekonomiska värdet av offentliga måltider. Den identifierar även kunskapsluckor inom forskningsområdet.

Nationell kartläggning av offentliga måltider

Resultaten från kartläggningen av matsvinnet utgör ett viktigt underlag för en utvärdering av hur kommunerna arbetar mot målet om halverat matsvinn och fortsatt utveckling av arbetet. Rapporten

väckte stort intresse i både riks- och lokalmedia samt i skolmedia³. Kartläggningen av offentlig måltidsverksamhet publicerades i januari 2022⁴ och fick även den ett stort genomslag i media. Särskilt rapportens resultat om att endast sex av tio kommuner serverar sex måltider eller fler vid sina särskilda boenden inom äldreomsorgen uppmärksammades i media, vilket lyfte kommunernas skyldigheter och brister i arbetet med att förebygga undernäring bland äldre. Rapportens resultat som berör vilka mål kommunerna satt för miljömässig hållbarhet kring måltiderna fick ett mycket positivt bemötande, då ett 20-tal kommuner lyftes som goda exempel som kan inspirera andra kommuner att höja ambitionen kopplad till måltidernas klimat- och miljöpåverkan. Kartläggningarna utgör viktiga underlag för att kunna följa utvecklingen av offentliga måltider över tid, liksom för jämförelser mellan kommuner. De kan också vara viktiga beslutsunderlag för fortsatt utveckling i linje med målen i Livsmedelsstrategin.

Ett nytt recept för skolmåltider

Under året har lösningar tagits fram genom en verksamhetsutvecklande process med användaren i fokus. Det handlar till exempel om enklare sätt att upphandla hållbar mat och råvaror, om att göra eleverna mer delaktiga i styrning samt om hur kopplingen mellan pedagogik och måltid kan stärkas. Förväntade effekter är bland annat att fler elever når kunskapsmålen och att de utvecklar hållbara matvanor, att det blir mindre matsvinn, att det lagas mer hållbar mat som också bidrar till bevarandet av den biologiska mångfalden samt att resurserna används på ett mer effektivt sätt.

De lösningar som har utvecklats under året kommer att skalas upp till fler skolor i samma kommun och till fler kommuner och regioner. På sikt kommer fler aktörer i livsmedelssystemet involveras i arbetet med omställningen till ett hållbart skolmatsystem.

4.4 Koppling till strategins mål

4.4.1 Koppling till de strategiska områdenas mål

Sammanfattning

Kartläggning av matutbud i ungdomars vardag bidrar till målet för konsument och marknad eftersom det ger ett underlag för Livsmedelsverket, skolor och kommuner i arbetet för att främja hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion hos barn och unga.

Metod för beräkning av samhällsekonomiskt värde av skolmåltider bidrar till målet för konsument och marknad genom att ge förslag på metoder för att beräkna värdet av offentliga måltider.

Nationell kartläggning av offentliga måltider bidrar till målet för konsument och marknad eftersom den utgör ett viktigt underlag för att följa utvecklingen av offentliga måltider över tid, liksom för jämförelser mellan kommuner och beslutsunderlag för fortsatt utveckling.

³ L 2021 nr 22 - Matsvinn i kommunala förskolor, skolor och äldreboenden ([livsmedelsverket.se](https://www.livsmedelsverket.se))

⁴ L 2022 nr 01 – Fakta om offentliga måltider 2021 ([livsmedelsverket.se](https://www.livsmedelsverket.se))

Projektet Ett nytt recept för skolmåltider bidrar till målet för konsument och marknad genom att det bidrar till samtliga dimensioner av hållbar utveckling.

Exempel 1 (Konsument och marknad):

Genomförd aktivitet: Kartläggning av matutbud i ungdomars vardag.

Uppnått resultat: Ett förväntat resultat på lokal och regional nivå är att fler uppmärksammar och förbättrar styrningen av matutbudet i ungdomars närhet och att fler kommuner erbjuder exempelvis frukt utöver skollunchen. På nationell nivå är förhoppningen att tolkningen av skollagens krav som omfattar måltider ska bli tydligare. Även att fler åtgärder som pekats ut i rapporten har genomförts, som skulle kunna bidra till att underlätta och främja en hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion.

Koppling till strategins mål: Ökad kunskap om ungdomars möjlighet och begränsningar att göra medvetna, hållbara och hälsosamma matval är en förutsättning för att förbättra området. Ett förbättrat matutbud i och omkring skolan, en tydligare koppling mellan hållbar och hälsosam mat och den pedagogiska verksamheten samt att eleverna ges större möjlighet att involveras i måltidsfrågor ökar förutsättningarna till medvetna val och en mer medveten och hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion bland unga.

Exempel 2 (Konsument och marknad):

Genomförd aktivitet: Metod för beräkning av samhällsekonomiskt värde av skolmåltider

Uppnått resultat: Ett förväntat resultat är att rapporten kan ge förslag på metoder för att beräkna värdet av offentliga måltider. Även att visa på kunskapsluckor för vidare forskning inom området, som är knappt utforskat.

Koppling till strategins mål: För att ytterligare satsningar ska göras som bidrar till mer hållbara offentliga måltider behövs mer kunskap om hur nyttorna kan beräknas kopplat till vad insatsen kostar. Underlaget som tas fram kan i framtiden öka kunskapen på området.

Exempel 3 (Konsument och marknad):

Genomförd aktivitet: Nationell kartläggning av offentliga måltider

Uppnått resultat: Kartläggningarna utgör viktiga underlag för att följa utvecklingen av offentliga måltider över tid, liksom för jämförelser mellan kommuner och beslutsunderlag för fortsatt utveckling i linje med målen i Livsmedelsstrategin.

Koppling till strategins mål: Kommunernas måltider har stor betydelse för Sveriges omställning till en livsmedelskonsumtion som är hållbar för miljön och hälsan. Genom att lyfta kommuner med

ambitiösa målsättningar för sina offentliga måltider kan fler inspireras och höja ambitioner och kvalitet på sitt eget arbete.

Exempel 4 (Konsument och marknad):

Genomförd aktivitet: Ett nytt recept för skolmåltider

Uppnått resultat: Konkreta lösningar har tagits fram på flera av de identifierade nyckelområdena genom en verksamhetsutvecklande process med användaren i fokus. Förväntade effekter är bland annat att fler elever utvecklar hållbara matvanor, att matsvinnet minskar, att skolrestaurangens resurser används mer effektivt och att fler elever når kunskapsmålen.

Koppling till strategins mål: Hur skolmåltiderna utformas och tas tillvara påverkar barn och ungas möjligheter till hälsa och hållbara matvanor, liksom är ett viktigt bidrag i omställningen till ett hållbart livsmedelssystem.

4.4.2 Koppling till livsmedelsstrategins övergripande mål

Sammanfattning

Kommunernas måltider har stor betydelse för Sveriges omställning till en livsmedelskonsumtion som är hållbar för miljön och hälsan. Kartläggningen synliggör kommunernas målsättningar kring måltiderna och kan inspirera fler att se över sina ambitioner och rutiner för inköp av livsmedel vilket på sikt kan gynna lokala livsmedelsproducenter och företag.

Även om den offentliga livsmedelskonsumtionen inte omfattar en så stor del av den totala livsmedelskonsumtionen har den ett viktigt signalvärde för matgästerna och kan påverka deras framtida val av livsmedel.

4.5 Fortsatt arbete

Nationella kartläggningar

Under slutet av 2021 påbörjades den första nationella kartläggningen av offentliga måltider på sjukhus. Kartläggningen genomförs genom en intervjuundersökning där måltidsansvariga representanter från respektive region intervjuas. Resultaten sammanställs, analyseras och publiceras i en rapport under 2022. Detta arbete kompletterar tidigare genomförda nationella kartläggningar av offentliga måltider i kommunalt drivna måltidsverksamheter och är viktigt för att även kunna följa en utveckling av sjukvårdens måltider över tid. För ansvariga politiker och chefer kan det möjliggöra jämförelse och vara underlag till förbättringsarbete. En femtedel av landets matgäster i skola, förskola och äldreomsorg äter i privata verksamheter. Ett arbete för att titta på skillnader mellan måltidsverksamhet i privat regi jämfört med kommunal regi planeras att genomföras under 2022.

Skala upp det Vinnova-finansierade projektet Ett nytt recept för skolmåltider

Inom det pågående projektet, som syftar till att bidra till ett hållbart livsmedelssystem genom att använda skolmåltidssystemet som hävstång, kommer fortsatt arbete att göras. Under 2022 kommer resultat från utvecklingsarbete under 2021 att skalas upp och bli användbara för fler kommuner. Flera av de utmaningar som tidigt identifierades inom projektet kommer att utredas i så kallade policylabbar för att möjliggöra de hinder som idag står i vägen för utveckling.

Kommunikationsstrategi för att nå beslutsfattare

För att nå större effekt av de kunskapsunderlag som tas fram genomfördes en djupintervjuundersökning med region- och kommunpolitiker och högre tjänstemän under 2020⁵. Det har bidragit till ökad kunskap om vilka beslutsunderlag dessa grupper efterfrågar, samt vilken kommunikation och vilket stöd från Livsmedelsverket som krävs för att skapa bättre förutsättningar för fortsatt utveckling mot hållbara offentliga måltider. Undersökningen ligger, tillsammans med tidigare erfarenheter, till grund för en kommunikationsstrategi.

Beredskapsstöd för offentliga måltidsverksamheter

Inom Livsmedelsverket drivs ett MSB-finansierat beredskapsprojekt med syfte att höja kunskapen om vikten av beredskap för offentliga måltider, som en viktig del av det civila försvaret. Under 2022 slutförs arbetet med att ta fram och publicera en handbok för att stödja kommuner och regioner i deras eget arbete med att öka beredskapen för att kunna servera måltider även vid samhällsstörning och kris. Handboken riktar sig främst till måltidschefer, men även beredskapssamordnare och andra som ansvarar för samhällsviktig verksamhet där livsmedelsförsörjning och tillgång till mat och dryck är avgörande för liv och hälsa.

⁵ Hur ser beslutsfattare på de offentliga måltiderna? (livsmedelsverket.se)

5 Uppdrag 4 Vidareutveckling av Nyckelhålet

5.1 Om uppdraget

5.1.1 Uppdraget rapporten avser

Livsmedelsstrategin har en vision, ett övergripande mål samt mål för de tre strategiska områdena. Handlingsplanerna omfattar konkreta uppdrag och åtgärder för att uppnå strategins mål och går att hitta på [Regeringskansliets hemsida](#). Kryssa i vilket av följande uppdrag den här lägesrapporten avser.

Regler och villkor

- Analyser av den samlade regelgivningen för livsmedelskedjan
- Förenkling genom utveckling av verksamt.se
- Strategisk kompetensförsörjning
- Kompetenscentrum för hållbar hantering av vatten i jordbruket
- Vidareutveckla svenskt vattenbruk
- Stärka Växtskyddsrådet
- Säkra tillgången till växtskyddsmedel för mindre användningsområden
- Avelsarbete på regnbåge
- Förenklingspaket för ökad tillväxt i hela livsmedelskedjan
- Stärkt finansiering av åtgärder inom ramen för havs- och fiskeriprogrammet
- Kontroll av musslor och ostron

Konsument och marknad

- Ett kraftfullt vildsvinspaket
- Insatser mot livsmedelsfusk
- Minskat matsvinn
- Vidareutveckling av Nyckelhålet
- Verka för en fortsatt utveckling av offentliga måltider
- Satsning på att få svenska anläggningar godkända för export till tredje land
- Ökat marknadstillträde

- Ett livsmedelsexportprogram med fokus på små och medelstora företag
- Ett regionalt exportprogram för livsmedelsföretag
- Fortsatt satsning på livsmedelsexportansvariga stationerade på potentiella tillväxtmarknader
- Samordningsfunktionen EKO
- Eldrimner
- Arbeta för likvärdig kontroll

Kunskap & innovation

- Utveckla kompetenscentrum för växtförädling
- Sweden Food Arena
- Innovationsfrämjande arbete med fokus på livsmedelskedjan
- Medel till Nationella forskningsprogrammet
- Studie för utveckling av kött- och charkutbildningar

Tvärgående

- Samordning av livsmedelsstrategin
- Uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin
- Annat, specificera:

5.1.2 Åtgärder att vidta inom uppdraget

Enligt regeringsbeslut (N2019/03245/DL) ska Livsmedelsverket vidareutveckla konceptet Nyckelhålet bl.a. genom:

- informationsspridning om märkningen för att underlätta för alla konsumenter att göra hälsosamma val vid köp av livsmedel. Arbetet ska ske i nära samverkan med branschen.
- Livsmedelsverket ska låta en extern aktör utvärdera Nyckelhålet senast 2022.

5.2 Genomförda aktiviteter

Sammanfattning

Tidigt i projektet enades bransch och Livsmedelsverket om de viktigaste aktiviteterna (1-3, se nedan) samt hur kommunikationen mellan olika parter i första hand ska ske.

1. Öka kommunikationsinsatserna/tydliggöra varumärket Nyckelhålet

Under 2021 har ungefär en fjärdedel av medlen använts för att köpa synlighet i form av två kampanjer riktade till personer 45–55 år ("hälsöförändringen") respektive unga vuxna 18–25 år ("första egna hushållet"). Kampanjerna baseras på det nordiska kommunikationskonceptet "Byt inte liv" som togs fram 2019. Huvudsyftet med "Byt inte liv" är att förändra och utveckla prioriterade målgruppers bild av Nyckelhålet bland annat genom att tydliggöra vad märkningen står för och lyfta fram Nyckelhålet som ett positivt verktyg som gör vardagen enklare.

2. Det internationella arbetet

Livsmedelsverkets linje⁶ är fortsatt att få behålla Nyckelhålet och att påverka eventuell EU-märkning. Livsmedelsverket har på flera arenor (bland andra Codex och OECD) aktivt deltagit i frågor om framsidesmärkning (Front of Pack Nutrition Labelling, FOPNL) vilket har betydelse för att behålla och stärka Nyckelhålet som ett verktyg, vare sig det handlar om att göra vardagen enklare för konsumenterna eller underlätta hälsovårdens kostrådgivning till patienter. Både bransch och konsumentföreningar har uppmanat Livsmedelsverket att dela de svenska erfarenheterna i diskussionen om en harmoniserad framsidesmärkning inom EU. Som en del av detta har Livsmedelsverket arrangerat ett rundabordsamtal tillsammans med OECD och ett 10-tal representanter från bransch och företag, konsument/intresseorganisationer och vårdsektorn.

3. Underlätta för företagen

Den 1 mars 2021 trädde Livsmedelsverkets nya föreskrifter⁷ om ändrade regler för märkningen med Nyckelhålet i kraft och presenterades i pressmeddelande och nyhetsbrev. I samband med detta bjöd Livsmedelsverket också in till ett webinarium som många företag deltog i. Livsmedelsverket har även uppdaterat vägledande texter för företag om hur reglerna ska tolkas. Genom ett intensivt

⁶ Beslut Livsmedelsverkets ledningsgrupp 2020-04-27, förankrat med Näringsdepartementet

⁷ Föreskrifter om ändring i Livsmedelsverkets föreskrifter (LIVSFS 2005:9) om användning av viss symbol LIVSFS 2021:1

samarbete mellan livsmedelsmyndigheterna i Danmark, Norge, Island och Sverige samt branschen i respektive land har uppdateringar även gjorts för att de nordiska ländernas tolkningar ska bli mer enhetliga.

Övriga aktiviteter som genomförts inom uppdraget:

Tydliggöra varumärket Nyckelhålet

Under året har Livsmedelsverket presenterat resultaten av en konsumentundersökning av Nyckelhålet. Den visar att nästan alla i Sverige känner till Nyckelhålet och att mer än hälften väljer det i butiken.⁸ Dessutom arbetar forskare vid Göteborgs universitet med en fördjupad analys av resultaten med fokus på kännedom och användning i olika grupper.

Livsmedelsverket undersöker olika vägar att nå ut med Nyckelhålet. Bland annat har vi kontaktat personer som arbetar med svenska för invandrare (SFI) och ett nätverk för hemkunskapslärare för att ta reda på vilka möjligheter som finns till samarbete.

En text om Nyckelhålet publicerades i Nutritionsfakta.se⁹, dels för att berätta om den nya lagstiftningen, dels för att påminna om att Nyckelhålet finns och är på frammarsch. Nutritionsfakta.se som drivs av Örebro universitet är kunskapskanalen för ”vidareinformatörer” som t.ex. personal inom hälso-, sjuk- och tandvård, kostekonomier och lärare i hem- och konsumentkunskap eller anställda vid företag som är verksamma inom livsmedels- och nutritionsområdet.

Internationellt arbete

Genom en enkät med uppföljande diskussion har Livsmedelsverket och övriga nordiska länder som använder Nyckelhålet kunnat enas om viktiga grundläggande förutsättningar för framtida arbete, bland annat att branschen i samtliga länder ska involveras i lika stor utsträckning och att det ska ske tidigt i processen. En gemensam ansats syftar till att skapa förtroende hos livsmedelsföretagen som tidigare uttryckt kritik för att arbetet med Nyckelhålets kriterier inte varit likartat i de nordiska länderna.

Efter att EU-kommissionen publicerade det offentliga samrådet (23 december 2020) med inledande konsekvensbedömning om kommande initiativ om bland annat harmoniserad obligatorisk framsidesmärkning uppmärksammade Livsmedelsverket det i flera kanaler (pressmeddelande, sociala medier och nyhetsbrev) och uppmanade aktörer att tycka till om förslaget.

I slutet av 2021 publicerade Efsa ett utkast till utlåtande om näringsprofiler och framsidesmärkning med möjlighet att kommentera. Livsmedelsverket har granskat och kommenterat utkastet. Bland annat påpekade Livsmedelsverket att så kallade icke-näringsgivare (non-nutrients) inte bara bör omfatta fiber utan även fullkorn.

⁸<https://www.livsmedelsverket.se/om-oss/press/nyheter/pressmeddelanden/nastan-alla-har-koll-pa-nyckelhalet-och-halfven-valjer-det-i-butiken>

⁹ <https://nutritionsfakta.se/2021/05/26/nyckelhalet-blir-annu-gronare/>

Livsmedelsverket delar kontinuerligt erfarenheter kring Nyckelhålet i viktiga internationella sammanhang och en fortsatt efterfrågan finns. Erfarenheter av Nyckelhålet har delats med en internationell publik under tre tillfällen under året:

- Nordic Talks “There’s no sustainability without transparency” arrangerat av Nordiska konsulatet i Shanghai.¹⁰ En viktig roll här var att belysa de tre dimensionerna av hållbarhet.
- FN Food systems summit ”From science and guidelines to food system transformation” arrangerat av Nordiska ministerrådet.¹¹
- FOPNL Nordic perspective. Här belystes för- och nackdelar med Nyckelhålet och erfarenheter kring utveckling. Deltagare var framförallt livsmedelsföretag inom Norden.

Underlätta för företagen

För att göra Nyckelhålet mer flexibelt och aktuellt testas nya innovativa arbetsmetoder. Ett konsultbolag har på uppdrag av Livsmedelsverket utvecklat en algoritm för Nyckelhålet. Modellen kommer att behöva utvecklas ytterligare för att kunna användas av företagen. Syftet är att göra det enklare för företagen att identifiera produkter som skulle kunna märkas med Nyckelhålet och identifiera behov av reformulering.

Företagens intresse för Nyckelhålet ökar. Knäckfrågor i avtal med företag har tidigare hindrat dessa från att publicera Nyckelhålmärkta recept. Livsmedelsverket har arbetat för att lösa dessa knäckfrågor samt gett visst stöd i tolkningar av receptberäkningarna. Syftet är att företagen ska använda Nyckelhålet i större utsträckning. Livsmedelsverket förankrar även annonsperioder med branschorganisationernas kommunikationsnätverk och erbjuder företagen att använda material från konceptet ”Byt inte liv” i sin kommunikation.

Flertalet dialoger med företag och branschorganisationer har hållits under året för att utöka förståelsen och behov sinsemellan. Livsmedelsverket har även deltagit i Livsmedelspolitiskt forum i riksdagen med att öka politikernas intresse och kunskap om Nyckelhålet samt besökt företagsnätverket hälsotrend (arrangerat av RISE) i syfte att presentera ändringar i lagstiftningen och svara på frågor. Nätverket är viktigt för oss då representanter från de flesta stora företag deltar.

5.3 Uppnådda resultat

Sammanfattning

Öka kommunikationsinsatserna/tydliggöra varumärket Nyckelhålet

Under året har Livsmedelsverket annonserat två perioder i sociala medier (animerade textbaserade annonser och traditionella fotoannonser). En stor del av målgruppen har exponerats för annonserna. En kampanj på Facebook och Instagram riktad till personer 45–55 år hade en räckvidd på drygt 800 000 personer. En kampanj riktad till personer 18–25 år hade en räckvidd på drygt 1,5 miljoner personer på Facebook och Instagram. Under 2021 annonserade Livsmedelsverket för

¹⁰ <https://www.nordictalks.com/node/108>

¹¹ <https://www.norden.org/en/event/science-and-guidelines-food-system-transformation>

Nyckelhålet på Youtube för första gången. Drygt 360 000 personer tittade på de animerade annonserna där, ungefär en tredjedel av dem som exponerades. Byt inte liv-konceptet tycks gå hem bättre i den äldre målgruppen, som både ser klart filmerna och reagerar och kommenterar i större utsträckning. 2022 planeras en uppföljning för att se om och hur annonsmaterialet och kampanjstrategin behöver justeras.

Det internationella arbetet

Livsmedelsverkets deltagande i Codex märkningskommitté har varit framgångsrikt. Codex antog allmänna principer för fastställande av Front-of-Pack Nutrition Labelling (FOPNL) 2021.¹² Dessa anger att framsidesmärkning kan vara frivillig eller obligatorisk i enlighet med nationell lagstiftning. Nyckelhålet presenteras som ”a healthcare tool”, ett verktyg för hälsovården, i en rapport av OECD som kommer att publiceras under 2022. Det innebär att OECD ser Nyckelhålet som mer än en märkning på förpackning.

Underlätta för företagen

De nya föreskrifterna innebär bland annat att fler typer av produkter nu ska kunna märkas med Nyckelhålet, framförallt inom segmentet växtbaserad mat och nyttiga färdigrätter. Uppdateringar har även gjorts för att de nordiska ländernas tolkningar ska bli mer enhetliga vilket förenklar för företag som säljer sina produkter inom hela Norden. Detta är ett resultat av ett intensivt samarbete mellan livsmedelsmyndigheterna i Danmark, Norge, Island och Sverige och med branschen i de respektive länderna.

Övriga resultat som uppnåtts inom uppdraget:

Öka kommunikationsinsatserna/tydliggöra varumärket Nyckelhålet

Uppmärksammande av resultat från konsumentundersökning, samarbete med akademien och synliggörande i kanaler för vidareinformatörer (t.ex. Nutrifakta.se) bidrar till ökad synlighet och kunskap om Nyckelhålet.

På grund av avsaknad av gemensamt läromedel för undervisning inom SFI bedömer vi att svårigheterna med att nå ut med Nyckelhålet den vägen är för stora. Vad gäller kontakten med ett nätverk för hemkunskapslärare bedöms utsikterna för ett samarbete som bättre.

Internationellt arbete

Det nordiska samarbetet, vilket resulterat i enandet om viktiga grundläggande förutsättningar för framtida arbete bidrar till att stärka förtroendet hos livsmedelsföretagen.

Kommunikationssatsningen i samband med EU-kommissionens konsekvensbedömning gick ut brett och många svar registrerades på "Have your say" från Sverige.

Livsmedelsverkets kommentarer på det öppna samrådet av Efsas opinion om näringsprofiler och framsidesmärkning bidrar till att påverka vilka faktorer som blir viktiga för utformning av näringsprofiler och framsidesmärkning.

¹² [CXG 2-1985 \(senast ändrad 2021\)](#)

Underlätta för företag

Den algoritm som utvecklats för Nyckelhålet kommer i förlängningen förhoppningsvis göra det lättare för företagen att märka med Nyckelhålet exempelvis genom identifiering av ”nyckelhålmöjliga” produkter med hjälp av algoritmen. Hur algoritmen fungerar på olika produkter/produktkategorier måste nu testas.

Genom att Livsmedelsverket kunnat lösa knäckfrågor i avtal och gett stöd vid tolkningar av receptberäkningar kunde ICA under 2021 publicera den första Nyckelhålmärkta receptdatabanken med mer än 400 Nyckelhålmärkta recept. Det här gör Nyckelhålet till den första märkningen som även gäller hemlagad mat. Framförallt visar det att genom mindre justeringar och tillmötesgående kan vi underlätta för företagen så att vi enklare kan arbeta mot samma mål. Exempel på viktiga åtaganden som företagen kommunicerar till konsumenterna är fortsatt ökad andel av produkter som märks med Nyckelhålet.

Kontinuerlig dialog med företag och branschorganisationer har bidragit till att behålla goda relationer till dessa och öka vår synlighet. Till exempel var intresset för förändringarna i lagstiftningen mycket stort och att vi kunnat förklara resonemanget bakom ändringarna har uppskattats.

5.4 Koppling till strategins mål

5.4.1 Koppling till de strategiska områdenas mål

Bidrag till målet för Konsument och marknad:

Genomförd aktivitet: Kommunikationskampanjer baserade på ”Byt inte liv”, kommunikation till vidareinformatörer, t.ex. genom Nutrifakta.se, aktivt deltagande i internationella diskussioner

Uppnått resultat: En stor del av målgruppen har exponerats för annonserna, märkningar likt Nyckelhålet ska kunna inkluderas i riktlinjerna för framsidesmärkning, ökad tydlighet internationellt vad Nyckelhålet är.

Koppling till strategins mål: Ett tydligare varumärke och en ökad kännedom bland konsumenter bidrar till att konsumenten lättare kan göra medvetna val. Om företagen i högre utsträckning märker sina produkter med Nyckelhålet ökar också sannolikheten att konsumenten köper Nyckelhålmärkt, såväl medvetet som omedvetet.

Mål: ”konsumenterna ska ha ett högt förtroende för livsmedlen och kunna göra medvetna och hållbara val”.

Bidrag till målet för Regler och villkor

Genomförda aktiviteter: Publicering av nya föreskrifter om ändrade regler för märkningen med Nyckelhålet, anslutande pressmeddelande, nyhetsbrev och webinarium, uppdaterade vägledande texter för företag, nordiskt samarbete.

Uppnått resultat: Fler typer av produkter kan märkas med Nyckelhålet, lättare för företag att sälja produkter inom hela Norden.

Koppling till strategins mål: Nya föreskrifter tillsammans med uppdaterade vägledande texter och mer enhetlig nordisk tolkning av reglerna bidrar till ökad användning av Nyckelhålet.

Mål: ”utformningen av regler och villkor ska stödja målet om en konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja där produktionen ökar”.

5.4.2 Koppling till livsmedelsstrategins övergripande mål

En tydligare bild av Nyckelhålet hos konsumenter bidrar till ökad medvetenhet och efterfrågan av hälsosamma, hållbara livsmedel.

Livsmedelsverkets arbete hittills har bidragit till att det är lättare att märka med Nyckelhålet, vilket kan stimulera produktion av hälsosam, hållbar mat. I förlängningen kan det öka svenska producenters konkurrenskraft när det gäller hälsosamma livsmedel även ur ett internationellt perspektiv.

5.5 Fortsatt arbete

Uppdraget om vidareutveckling av Nyckelhålet löper till och med 2025. För 2022 planeras aktiviteter inom kommunikation, internationellt arbete och att underlätta för företagen. Enligt regeringsbeslutet ska Nyckelhålet utvärderas av en extern aktör. Under 2020 gjordes en baslinjemätning inför den utvärdering som planeras för 2022.

Öka kommunikationsinsatserna

En kampanj inom ramen för kommunikationskonceptet ”Byt inte liv” kommer att tas fram riktad till småbarnsföräldrar. En utvärdering av hur annonserna/kommunikationskonceptet uppfattats av konsumenter planeras också. För att nå längre med varumärkeskännedomen krävs mer medel för informationsarbete, men även medel för att stödja företagens omställningsarbete till en hållbar och hälsosam produktutveckling.

Inom det nordiska samarbetet planeras en analys av hur Nyckelhålet ligger till i relation till varumärkesplattformen. Underlag för analysen är bland annat den nordiska konsumentundersökningen som genomfördes 2021. Arbetet finansieras av Nordiska ministerrådet.

Internationellt arbete

Aktiviteter med mål om en gemensam nordisk process för regelutveckling (kriterier för Nyckelhålet) planeras. Underlag för att uppdatera Sveriges strategi för framsidemärkning kommer att tas fram. Detta område är ett prioriterat arbete inom myndighetens EU-arbete. Nyckelhålets position på den nordiska marknaden kan kraftigt påverkas vid ett eventuellt beslut om obligatorisk framsidemärkning inom EU, med märket Nutriscore.

Underlätta för företag

En kartläggning av produktutbud och innehåll inför revidering 2023. Den algoritm som utvecklades under 2021 kommer att testas för att se hur den fungerar på olika enskilda produkter.

6 Uppdrag 5 Insatser mot livsmedelsfusk

6.1 Om uppdraget

6.1.1 Uppdraget rapporten avser

Livsmedelsstrategin har en vision, ett övergripande mål samt mål för de tre strategiska områdena. Handlingsplanerna omfattar konkreta uppdrag och åtgärder för att uppnå strategins mål och går att hitta på [Regeringskansliets hemsida](#). Kryssa i vilket av följande uppdrag den här lägesrapporten avser.

Regler och villkor

- Analyser av den samlade regelgivningen för livsmedelskedjan
- Förenkling genom utveckling av verksamt.se
- Strategisk kompetensförsörjning
- Kompetenscentrum för hållbar hantering av vatten i jordbruket
- Vidareutveckla svenskt vattenbruk
- Stärka Växtskyddsrådet
- Säkra tillgången till växtskyddsmedel för mindre användningsområden
- Avelsarbete på regnbåge
- Förenklingspaket för ökad tillväxt i hela livsmedelskedjan
- Stärkt finansiering av åtgärder inom ramen för havs- och fiskeriprogrammet
- Kontroll av musslor och ostron

Konsument och marknad

- Ett kraftfullt vildsvinspaket
- Insatser mot livsmedelsfusk
- Minskat matsvinn
- Vidareutveckling av Nyckelhålet
- Verka för en fortsatt utveckling av offentliga måltider
- Satsning på att få svenska anläggningar godkända för export till tredje land
- Ökat marknadstillträde

- Ett livsmedelsexportprogram med fokus på små och medelstora företag
- Ett regionalt exportprogram för livsmedelsföretag
- Fortsatt satsning på livsmedelsexportansvariga stationerade på potentiella tillväxtmarknader
- Samordningsfunktionen EKO
- Eldrimner
- Arbeta för likvärdig kontroll

Kunskap & innovation

- Utveckla kompetenscentrum för växtförädling
- Sweden Food Arena
- Innovationsfrämjande arbete med fokus på livsmedelskedjan
- Medel till Nationella forskningsprogrammet
- Studie för utveckling av kött- och charkutbildningar

Tvärgående

- Samordning av livsmedelsstrategin
- Uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin
- Annat, specificera:

6.1.2 Åtgärder att vidta inom uppdraget

Livsmedelsverket ska förstärka och vidareutveckla insatserna för att motverka livsmedelsfusk bl.a. i syfte att öka konsumenternas förtroende för redligheten i livsmedelsproduktionen.

Livsmedelsverket får för åtgärdens genomförande använda 3 miljoner kronor under 2021. För 2020–2025 beräknas 3 miljoner kronor årligen för åtgärden.

6.2 Genomförda aktiviteter

Sammanfattning:

Livsmedelsverkets arbete är att stödja, styra, leda och utbilda kontrollen, samordna riktade kontrollprojekt, samarbeta på EU-nivå inom ramen för Kommissionens Agri Food Fraud Network samt att utveckla samarbetet med centrala och kommunala myndigheter. Med utgångspunkt i Livsmedelsverkets verksamhetslogik för arbetet med livsmedelsfusk har myndigheten under året utvecklat en samlad strategi för hur arbetet mot livsmedelsfusk ska prioriteras och stärkas. Med utgångspunkt i fem målsättningar har ett antal delstrategier formulerats.

Omvärldsbevakning och analys

Under 2020 inledde Livsmedelsverket ett systematiskt arbete med att omvärldsbevaka området fusk och livsmedelsbedrägerier i syfte att precisera riktningen på Livsmedelsverkets insatser. Under 2021 publicerades en rapport om huruvida pandemin hade påverkat förekomst av livsmedelsfusk.

Operativt stöd

Vid ett trettiotal tillfällen har Livsmedelsverket stöttat kontrollmyndigheter i ärenden med misstänk fusk.

Kontroll av e-handel

Under de senaste åren har e-handel varit ökande som försäljningskanal för livsmedel. Den här delen av livsmedelskedjan kontrolleras i störst utsträckning genom verifierande kontroll av livsmedelsinformation. Av den anledningen har Livsmedelsverket under 2021 påbörjat ett arbete med att ta fram ett analysverktyg för att identifiera områden inom e-handel där överträdelser och fusk kan förkomma.

Samarbetsgrupper

Under 2020 skapades en arbetsgrupp mot livsmedelsfusk av Livsmedelsverket där ett antal kommuner och Sveriges kommuner och Regioner medverkar. Arbetet har fortsatt under 2021 och gruppen genomförde två möten under 2021. Ytterligare en arbetsgrupp, med centrala myndigheter inom den jordbruksbaserade livsmedelskedjan, har startat. Den genomförde två möten under 2021. Syftet med grupperna är att på respektive kontrollnivå diskutera hinder och ta fram stödmaterial för att förbättra kontrollmyndigheternas möjligheter att arbeta effektivt med att

upptäcka och motverka fusk och livsmedelsbedrägerier. Under 2021 har grupperna arbetat med att utvärdera vad som saknas i myndigheternas kontrollplaner utifrån hur kontrollen planeras.

Strategi för arbetet med livsmedelsfusk

Under året har Livsmedelsverket tagit fram en samlad strategi för hur arbetet mot livsmedelsfusk ska prioriteras och stärkas. Med utgångspunkt i fem målsättningar har ett antal delstrategier formulerats. Det handlar bland annat om hur fuskarbetet ska kunna införlivas i den sedvanliga kontrollen på ett naturligt sätt med redan etablerade verktyg men också om att ta fram kunskapsunderlag om livsmedelsfusketts samhällsekonomiska konsekvenser, till exempel hur fusket påverkar förtroendet för livsmedelsföretagen och livsmedelskontrollen.

Tipsfunktion om livsmedelsfusk

Antalet inkommande tips har i snitt ökat med cirka 32 procent årligen sedan 2016. Under 2021 infördes en ny version av tipsfunktionen. Formuläret för nya tipsfunktionen innehåller frågor om vilket företag det gäller och hur anmälaren har fått reda på uppgifterna. Tips där uppgiftslämnaren har uppgifterna som efterfrågas har blivit tydligare och går lättare att värdera och vidarebefordra till rätt myndighet. Uppgifter från Tipsfunktionen används i verkets omvärldsbevakning. Målgruppen är i första hand anställda inom livsmedelsindustrin. Det går att vara anonym som tipsare.

Företagsnätverk mot livsmedelsfusk

Verket deltar i ett företagsdrivet samarbete med ett flertal större företag och branschorganisationer i ett nätverk med syfte att bl.a. diskutera metoder som företagen kan använda sig av för att identifiera incidenter och händelser där företagen kan bli lurade. Livsmedelsverket har i diskussionen och bl.a. drivit frågan om att inkludera sårbarhetsanalyser i företagets arbete med att bedöma livsmedelsinformation

Branschmöten mot livsmedelsfusk

Olivolja: Livsmedelsverket samlade olivoljebransch, representanter från dagligvaruhandeln och ett antal kontrollmyndigheter i februari 2021. Syftet var att öka förståelsen för det kontrollprogram gällande olivolja som vi driver årligen, och att öppna upp för frågor och funderingar som branschen har kring kontrollen av olivolja. Programmet är EU-koordinerat och däri kontrolleras såväl kemiska som sensoriska egenskaper. Programmet togs fram mot bakgrund av det relativt omfattande fusk med olivolja som man misstänker finns.

Honung: Livsmedelsverket samlade honungsbranschen, representanter från dagligvaruhandeln och ett antal kontrollmyndigheter i december 2021 för att diskutera aktuella frågor på honungsområdet, såsom fusk med honung. Livsmedelsverket använde också mötet till att diskutera uppdateringen av en branschriktlinje på området.

6.3 Uppnådda resultat

Sammanfattning

Livsmedelsverket har tagit fram en riktning för Livsmedelsverket kommande arbete med livsmedelsfusk. En prioritering är att utveckla samarbete med myndigheter i livsmedelskedjan samt de rättsvårdande myndigheterna.

Efter att Kommissionens revisionsorgan Sante F gjorde en genomlysning av Sveriges förmåga att möta kraven i kontrollförordningen när det gäller kontroll av vilseledande och bedrägliga förfaranden, livsmedelsfusk, har det blivit uppenbart att samarbetet mellan alla berörda myndigheter är dåligt utvecklat och att det behöver rättas till. Den insikten är mycket värdefull för att uppbåda kraft, engagemang och resurser från de enskilda myndigheterna. Till det kommer framgångar i det dagliga operativa arbetet vilket beskrivits ovan.

Arbetet med att motverka livsmedelsfusk måste bedrivas långsiktig eftersom kunskapsnivån inom kontrollen om hur fuskkontroll skall bedrivas är låg. Det saknas också i stor utsträckning vägledning på området. Livsmedelsverket har under året tagit fram en strategi för arbetet med livsmedelsfusk som pekar ut vissa områden som myndigheten kommer att prioritera. Det handlar om att utveckla samverkan med kontrollmyndigheter, producera vägledningsmaterial samt initiera samordnade kontrollprojekt för att genomföra fuskkontroll på prioriterad. Det krävs att livsmedelskontrollen kan visa upp misstänkta livsmedelsbedrägerier för att polis- och åklagarmyndigheter ska kunna prioritera livsmedelsbedrägerier.

Livsmedelverket bedömer att det är fortsatt viktigt att samarbeta med myndigheter och kommuner kring fusk samt att samla branschen kring särskilt utsatta produktområden för att öka förståelsen för fusk och dess betydelse för konkurrenskraften och synen på Sverige som matland.

6.4 Koppling till strategins mål

6.4.1 Koppling till de strategiska områdenas mål

Sammanfattning

Arbetet mot livsmedelsfusk bidrar till en väl fungerande konkurrens och till att konsumenterna har förtroende för informationen om maten samt för myndigheternas kontroll.

Exempel 1 (Konsument och marknad):

Genomförd aktivitet: Stöd till den operativa kontrollen.

Uppnått resultat: Åtgärder i kontrollen får ofta medial uppmärksamhet. Att kontrollen vidtar åtgärder vid upptäckta avvikelser bör öka konsumenternas förtroende för livsmedlens äkthet.

Koppling till strategins mål: Bidra till att konsumenterna har ett högt förtroende för livsmedlen och kunna göra medvetna och hållbara val.

Genomförd aktivitet: Utvecklat tipsfunktionen.

Uppnått resultat: Företag kan påverka felaktigheter på marknaden.

Koppling till strategins mål: Marknaden för livsmedel ska kännetecknas av en väl fungerande konkurrens.

6.4.2 Koppling till livsmedelsstrategins övergripande mål

Sammanfattning

Arbetet mot livsmedelsfusk bidrar till en konkurrenskraftig livsmedelskedja.

6.5 Fortsatt arbete

Uppdraget löper vidare med finansiering t.o.m. 2025. Livsmedelsverket kommer att fortsätta insatserna som i huvudsak innebär att stödja, styra, leda och utbilda kontrollen, samordna riktade kontrollprojekt, samarbeta på EU-nivå inom ramen för Kommissionens Agri Food Fraud Network samt att utveckla samarbetet med centrala och kommunala myndigheter. Till det kommer arbete med att utveckla rapportering och uppföljning av fuskkontroller för att kunna utvärdera effekter av kontrollinsatser på samhällsekonomisk nivå

7 Uppdrag 6 Utveckla arbetet med exportgodkännanden för svenska livsmedel och jordbruksvaror

7.1 Om uppdraget

7.1.1 Uppdraget rapporten avser

Livsmedelsstrategin har en vision, ett övergripande mål samt mål för de tre strategiska områdena. Handlingsplanerna omfattar konkreta uppdrag och åtgärder för att uppnå strategins mål och går att hitta på [Regeringskansliets hemsida](#). Kryssa i vilket av följande uppdrag den här lägesrapporten avser.

Regler och villkor

- Analyser av den samlade regelgivningen för livsmedelskedjan
- Förenkling genom utveckling av verksamt.se
- Strategisk kompetensförsörjning
- Kompetenscentrum för hållbar hantering av vatten i jordbruket
- Vidareutveckla svenskt vattenbruk
- Stärka Växtskyddsrådet
- Säkra tillgången till växtskyddsmedel för mindre användningsområden
- Avelsarbete på regnbåge
- Förenklingspaket för ökad tillväxt i hela livsmedelskedjan
- Stärkt finansiering av åtgärder inom ramen för havs- och fiskeriprogrammet
- Kontroll av musslor och ostron

Konsument och marknad

- Ett kraftfullt vildsvinspaket
- Insatser mot livsmedelsfusk
- Minskat matsvinn
- Vidareutveckling av Nyckelhålet
- Verka för en fortsatt utveckling av offentliga måltider
- Satsning på att få svenska anläggningar godkända för export till tredje land
- Ökat marknadstillträde

- Ett livsmedelsexportprogram med fokus på små och medelstora företag
- Ett regionalt exportprogram för livsmedelsföretag
- Fortsatt satsning på livsmedelsexport-ansvariga stationerade på potentiella tillväxtmarknader
- Samordningsfunktionen EKO
- Eldrimner
- Arbeta för likvärdig kontroll

Kunskap & innovation

- Utveckla kompetenscentrum för växtförädling
- Sweden Food Arena
- Innovationsfrämjande arbete med fokus på livsmedelskedjan
- Medel till Nationella forskningsprogrammet
- Studie för utveckling av kött- och charkutbildningar

Tvärgående

- Samordning av livsmedelsstrategin
- Uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin
- Annat, specificera:

7.1.2 Åtgärder att vidta inom uppdraget

Livsmedelsverket ska fortsatt utveckla arbetet med exportgodkännanden för svenska livsmedel och jordbruksvaror i syfte att underlätta för ökad export (N2017/07504/JM samt N2017/06252/JM). Arbetet ska ske i nära samverkan med branschens aktörer. Offentliga insatser inom området och det svenska myndighetsarbetet ska matcha dels livsmedelsindustrins förmåga att exportera, dels omvärldens behov och efterfrågan på livsmedel och jordbruksvaror samt tillvarata de möjligheter som kommer av det svenska EU-medlemskapet. (Enligt regeringsbeslutet)

Detta innebär, enligt Livsmedelsverkets interna arbetsbeskrivning, att:

- ta emot och handlägga marknadstillträdesärenden för export av livsmedel till tredje land,
- tillsammans med berörda branscher och Jordbruksverket prioritera vilka marknadstillträdesärenden som ger mest effekt och vilka ärenden som därmed bör hanteras först,
- vidta åtgärder för att bibehålla sådan export,
- informera och vägleda företag och kontrollmyndigheter så att exportsändningar kan kontrolleras och tas emot av tredje land.

7.2 Genomförda aktiviteter

Sammanfattning

Inom ramen för uppdraget har Livsmedelsverket under året arbetat med fyra större frågeformulär i processer för marknadstillträde, i samarbete med Jordbruksverket. Arbetet för att underhålla befintliga exportmarknader har under året ökat i omfattning och intensitet. Samtliga aktiviteter inom uppdraget har varit av typen ”finansiering av projekt eller annan verksamhet”.

Arbete med frågeformulär och intygsförhandling

2021 avslutade Livsmedelsverket 48 processer för marknadstillträde. Under större delen året har Livsmedelsverket tillsammans med Jordbruksverket arbetat med 4 av dessa, som utgjorts av frågeformulär av mer omfattande karaktär. Totalt 4 ärenden för marknadstillträde har avslutats. Ett intyg har avtalats mellan Sverige och Brasilien för gelatin och kollagen. Ett generellt intyg för skalägg togs fram som innebär att export kunde startas till länder som saknar särskilda krav. Målgruppen för aktiviteten är livsmedelsföretag med pågående eller planerad export. Arbetet med frågeformulären fortsätter under 2022.

Underhåll av godkännanden

Under 2021 har arbetet med att underhålla olika marknader fördubblats jämfört med tidigare år (129 ärenden 2021, att jämföra med 68 ärenden 2020 och 51 ärenden 2019).

Olika ärenden kräver olika mängd resurser beroende på vilken situation som uppstått och är svåra att jämföra i mängd. Den ökade belastningen för att upprätthålla öppnade marknader medförde att visst arbete för marknadstillträde från 2021 fortsätter under 2022. Här följer exempel på där större resurser avsatts för att upprätthålla export till befintliga marknader:

- Vägledning och information kopplat till Storbritanniens särskilda regler för import av livsmedel från 1 januari 2021 (Brexit). Målgruppen för aktiviteten är främst livsmedelsföretag med pågående eller planerad export, men även kontrollmyndigheter. Arbetet fortsätter under 2022.
- Arbete med registrering av företag med anledning av ny lagstiftning i Kina från 1 januari 2022. Berör exempelvis företag som exporterar vegetabiliska oljor och fetter samt kosttillskott och sportdrycker. Målgruppen för aktiviteten är livsmedelsföretag med pågående export. Arbetet fortsätter under 2022.
- Uppdatering av 14 av de 142 bilaterala hälsointyg (EU-kommissionens intyg är inte medräknade) som finns tillgängliga på Livsmedelsverkets webbplats för livsmedelsindustrin att använda vid export till länder utanför EU. Målgruppen för aktiviteten är främst livsmedelsföretag med pågående eller planerad export, men även kontrollmyndigheter. Arbetet med uppdatering av intyg pågår löpande.
- Arbete tillsammans med Jordbruksverket för regionalisering för djursjukdomar, och därmed bibehållen export. Målgruppen för aktiviteten är främst livsmedelsföretag med pågående eller planerad export. Arbetet kommer att fortsätta under 2022.
- Ett större arbete med att se över den kontroll som sker på anläggningar som exporterar till Eurasiska ekonomiska unionen startades under hösten 2021. Målgruppen för aktiviteten är livsmedelsföretag med pågående eller planerad export och kontrollmyndigheter.
- I samband med ett utbrott av smittsamma djursjukdomar uppstår ett större arbete för Jordbruksverket för att öppna upp marknader som stängts av importländer. 2021 hade Sverige stora utbrott av fågelinfluensa. Under året har Livsmedelsverket bistått Jordbruksverket i arbetet med frågor i flera frågeformulär för regionalisering. Målgruppen för aktiviteten är livsmedelsföretag med pågående eller planerad export. Arbetet med hantering av utbrott pågår löpande när utbrott sker.

Fördelningen av arbetstid har under året varit 28% för marknadstillträdesarbete, 47% för underhållsarbete och 25% för övrigt arbete (inkl. företagsstöd, myndighetsstöd, EU-möten, utvecklingsarbete samt arbete inom Jordbruksverkets ansvarsområde pga. brist på personalresurser där). Av de avsatta medlen på totalt 6,3 miljoner kronor för ändamålet har 6 295 000 kr använts för uppdraget.

7.3 Uppnådda resultat

Sammanfattning

Den slutliga effekten på svensk livsmedelsexport som Livsmedelsverkets aktiviteter ger upphov till är svår att mäta, på grund av att andra omvärldsfaktorer än myndigheternas exportfrämjande arbete påverkar vilken export som faktiskt sker. Vi kan dock konstatera att möjligheterna för svenska livsmedelsföretag till export har bibehållits respektive förbättrats med de genomförda aktiviteterna.

Livsmedelsverket har i och med det exportfrämjande arbetet bidragit till att möjligheterna för svenska livsmedelsföretag att exportera produkter till tredje land har ökat, jämfört med hur situationen skulle se ut om arbetet inte hade utförts. Då marknadstillträdesärenden ofta tar flera år att handlägga ser vi heller inte effekten av alla aktiviteterna samma år, de kommer ofta flera år efter att arbetet initierades och är av mer långsiktig karaktär.

Livsmedelsverkets bedömning är även att dialogen med berörda branscher har förbättrats i och med prioriteringsarbetet, där branscher/företag deltar och där vi för en kontinuerlig dialog. Ett delsyfte med prioriteringsarbetet är att öka transparensen i myndigheternas processer och skapa en delaktighet från företagen i arbetet med marknadstillträde. Det anser Livsmedelsverket har varit gynnsamt.

7.4 Koppling till strategins mål

7.4.1 Koppling till de strategiska områdenas mål

Sammanfattning

Både det marknadstillträdesarbete och det underhållande arbete som utförts syftar till att öka marknadstillträdet för svenska livsmedelsexportörer.

Exempel 1 (Konsument och marknad):

Den svenska livsmedelsexporten ska ges förutsättningar att öka för att möta efterfrågan på relevanta marknader.

7.4.2 Koppling till livsmedelsstrategins övergripande mål

Sammanfattning

Livsmedelsverket har genom ovan nämnda aktiviteter bidragit till att strategins övergripande mål kan uppfyllas avseende ökad livsmedelsproduktion, ökad tillväxt, ökad självförsörjningsgrad och minskad sårbarhet i livsmedelskedjan.

7.5 Fortsatt arbete

Arbetet med marknadstillträde kommer att fortgå under 2022, initialt kommer arbetet med de ärenden som påbörjades 2021 att slutföras tillsammans med Jordbruksverket. Därefter kommer en prioriteringsomgång utföras tillsammans med berörda branscher, för att besluta vilka ärenden som ska hanteras under 2022.

Livsmedelsverket kommer under 2022 fortsätta att hantera löpande underhållsbehov på samma sätt som för 2021.

8 Uppdrag 7 Finansiera verksamhet som syftar till att få svenska anläggningar godkända för export

8.1 Om uppdraget

8.1.1 Uppdraget rapporten avser

Livsmedelsstrategin har en vision, ett övergripande mål samt mål för de tre strategiska områdena. Handlingsplanerna omfattar konkreta uppdrag och åtgärder för att uppnå strategins mål och går att hitta på [Regeringskansliets hemsida](#). Kryssa i vilket av följande uppdrag den här lägesrapporten avser.

Regler och villkor

- Analyser av den samlade regelgivningen för livsmedelskedjan
- Förenkling genom utveckling av verksamt.se
- Strategisk kompetensförsörjning
- Kompetenscentrum för hållbar hantering av vatten i jordbruket
- Vidareutveckla svenskt vattenbruk
- Stärka Växtskyddsrådet
- Säkra tillgången till växtskyddsmedel för mindre användningsområden
- Avelsarbete på regnbåge
- Förenklingspaket för ökad tillväxt i hela livsmedelskedjan
- Stärkt finansiering av åtgärder inom ramen för havs- och fiskeriprogrammet
- Kontroll av musslor och ostron

Konsument och marknad

- Ett kraftfullt vildsvinspaket
- Insatser mot livsmedelsfusk
- Minskat matsvinn
- Vidareutveckling av Nyckelhålet
- Verka för en fortsatt utveckling av offentliga måltider
- Satsning på att få svenska anläggningar godkända för export till tredje land
- Ökat marknadstillträde

- Ett livsmedelsexportprogram med fokus på små och medelstora företag
- Ett regionalt exportprogram för livsmedelsföretag
- Fortsatt satsning på livsmedelsexportansvariga stationerade på potentiella tillväxtmarknader
- Samordningsfunktionen EKO
- Eldrimner
- Arbeta för likvärdig kontroll

Kunskap & innovation

- Utveckla kompetenscentrum för växtförädling
- Sweden Food Arena
- Innovationsfrämjande arbete med fokus på livsmedelskedjan
- Medel till Nationella forskningsprogrammet
- Studie för utveckling av kött- och charkutbildningar

Tvärgående

- Samordning av livsmedelsstrategin
- Uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin
- Annat, specificera:

8.1.2 Åtgärder att vidta inom uppdraget

Livsmedelsverket ska utveckla arbetet med exportgodkännanden av livsmedel och jordbruksvaror genom att finansiera den verksamhet som syftar till att få svenska anläggningar godkända för export till tredje land (N2017/07504/JM samt N2017/06252/JM). (Enligt regeringsbeslutet)

8.2 Genomförda aktiviteter

Sammanfattning

Inga aktiviteter har skett inom detta område år 2021. Efter att frågeformulär från importland har besvarats av Sverige så utför importlandets behöriga myndighet en riskvärdering samt en inspektion i Sverige. Det är importlandet som avgör om och när sådana inspektioner ska ske. Under året har inga inspektioner genomförts i Sverige, vilket kan tänkas vara en följd av Covid-19-pandemin.

8.3 Uppnådda resultat

Då ingen inspektion har skett kan heller inget resultat uppvisas på denna aktivitet. Inga medel har använts för åtgärden.

8.4 Koppling till strategins mål

8.4.1 Koppling till de strategiska områdenas mål

Sammanfattning

Arbetet med få svenska anläggningar godkända för export till tredje land syftar till att öka marknadstillträdet för svenska livsmedelsexportörer.

Exempel 1 (Konsument och marknad):

Den svenska livsmedelsexporten ska ges förutsättningar att öka för att möta efterfrågan på relevanta marknader.

8.4.2 Koppling till livsmedelsstrategins övergripande mål

Sammanfattning

När inspektioner väl sker bidrar Livsmedelsverket till att strategins övergripande mål kan uppfyllas avseende ökad livsmedelsproduktion, ökad tillväxt, ökad självförsörjningsgrad och minskad sårbarhet i livsmedelskedjan.

8.5 Fortsatt arbete

För 2022 kommer Livsmedelsverket att ha beredskap att ta emot inspektioner från tredje land. När tredje land aviserar att en inspektion planeras kommer pågående marknadstillträdesarbete att temporärt pausas.

9 Uppdrag 8 Bidra till förenkling genom utveckling av verksamt.se

9.1 Om uppdraget

9.1.1 Uppdraget rapporten avser

Livsmedelsstrategin har en vision, ett övergripande mål samt mål för de tre strategiska områdena. Handlingsplanerna omfattar konkreta uppdrag och åtgärder för att uppnå strategins mål och går att hitta på [Regeringskansliets hemsida](#). Kryssa i vilket av följande uppdrag den här lägesrapporten avser.

Regler och villkor

- Analyser av den samlade regelgivningen för livsmedelskedjan
- Förenkling genom utveckling av verksamt.se
- Strategisk kompetensförsörjning
- Kompetenscentrum för hållbar hantering av vatten i jordbruket
- Vidareutveckla svenskt vattenbruk
- Stärka Växtskyddsrådet
- Säkra tillgången till växtskyddsmedel för mindre användningsområden
- Avelsarbete på regnbåge
- Förenklingspaket för ökad tillväxt i hela livsmedelskedjan
- Stärkt finansiering av åtgärder inom ramen för havs- och fiskeriprogrammet
- Kontroll av musslor och ostron

Konsument och marknad

- Ett kraftfullt vildsvinspaket
- Insatser mot livsmedelsfusk
- Minskat matsvinn
- Vidareutveckling av Nyckelhålet
- Verka för en fortsatt utveckling av offentliga måltider
- Satsning på att få svenska anläggningar godkända för export till tredje land
- Ökat marknadstillträde

- Ett livsmedelsexportprogram med fokus på små och medelstora företag
- Ett regionalt exportprogram för livsmedelsföretag
- Fortsatt satsning på livsmedelsexportansvariga stationerade på potentiella tillväxtmarknader
- Samordningsfunktionen EKO
- Eldrimner
- Arbeta för likvärdig kontroll

Kunskap & innovation

- Utveckla kompetenscentrum för växtförädling
- Sweden Food Arena
- Innovationsfrämjande arbete med fokus på livsmedelskedjan
- Medel till Nationella forskningsprogrammet
- Studie för utveckling av kött- och charkutbildningar

Tvärgående

- Samordning av livsmedelsstrategin
- Uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin
- Annat, specificera:

9.1.2 Åtgärder att vidta inom uppdraget

Tillväxtverket ska med fokus på hela livsmedelskedjan utveckla verksamt.se, inklusive Serverat, i linje med den s.k. värdemodell, dvs. ett gemensamt system för enkla digitala myndighetskontakter som har föreslagits av Tillväxtverket, Bolagsverket och Skatteverket. Tillväxtverket ska därvid vidta nödvändiga åtgärder för att realisera värdemodellen för några centrala grenar inom livsmedelskedjan, bl.a. genom att skapa tjänster för sammanhållna guidade processer och för samlad information till uppgiftslämnaren om hur ärendet fortskrider.

9.2 Genomförda aktiviteter

Sammanfattning

Inom ramen för livsmedelsstrategin har Tillväxtverket i samverkan med Livsmedelsverket, länsstyrelserna och Jordbruksverket utvecklat en tjänst på verksamt.se för branschen vattenbrukare. Tjänsten ska bidra till att företagen:

-blir guidade till vilka tillstånd som krävs för deras tilltänkta verksamhet

-få möjlighet att söka tillstånden via e-tjänster som är placerade på verksamt.se och som är integrerade med myndigheternas verksamhetssystem

-har en ärendevy med status i respektive tillståndsärende

För att kunna möta kundernas behov av ett mer personifierat innehåll och fler tjänster till företag har arbetet med förnyelsen av verksamt.se fortsatt under 2021. Syftet med förnyelsen av verksamt.se är att kunna ansluta fler tjänster och utveckla ett mer personifierat innehåll till målgruppen som ska leda till enklare myndighetskontakter för företagen. På sikt ser vi också att det ska leda till en mer effektiv offentlig förvaltning.

I samverkan med Jordbruksverket, Livsmedelsverket och länsstyrelserna har Tillväxtverket under 2021 tagit fram en första version på en myndighetsövergripande helhetslösning för företag i uppstartsprocessen. I den framtagna lösningen kan företag som vill bedriva vattenbruk:

- Identifiera vilka tillstånd/anmälningar/godkännanden som de behöver för den verksamhet de vill bedriva
- Söka några av tillstånden som krävs för just den verksamhet som företaget planerar att bedriva
- Få en översikt över de sökta tillstånden samt status i respektive ärende. Detta är den första applikationen av Skatteverkets del av den nya myndighetsövergripande digitala infrastrukturen ”Mina ärenden”.

Tillväxtverket har även tagit fram en förvaltningsmodell för gemensamma digitala kundmöten som ingående parter har förbundit sig till att leva upp till.

En målsättning med projektet var också att i största möjliga mån återanvända uppgifter mellan tillstånd och mellan myndigheter och på så sätt realisera principen ”en uppgift en gång”. Detta har delvis uppnåtts genom användandet av Bolagsverkets bastjänst för grundläggande

företagsuppgifter (SSBTGU). Andra uppgifter som behövs i båda tillstånden ägs av myndigheter som ännu inte hunnit göra dem tillgängliga för återanvändning.

Utöver de lösningar som tagits fram för verksamt har projektet även inneburit ett antal effekter hos respektive ingående part. Länsstyrelserna har inom ramen för sitt deltagande uppdraget haft möjlighet att utveckla en API Gateway och Mina Sidor för att möjliggöra integrationen med verksamt.se och tillgodose behovet av kundhändelser gentemot sökanden. Länsstyrelserna har tecknat avtal med Bolagsverket för att ansluta till sammansatt bastjänst och kunna erbjuda företag förfyllda uppgifter i länsstyrelsernas e-tjänster. Vidare har länsstyrelserna inom ramen för pilotprojektet Samtjänst vattenbruk påbörjat framtagande av nya e-tjänster; tillstånd för odling enligt fiskerilagstiftningen, ansökan om besiktning av fordon för djurtransport, ansökan om förprovning av djurstallar och ansökan om utsättning och flytt av fisk. Under samma tidsperiod togs e-tjänster fram för tillståndsprövning för miljöfarlig verksamhet, registrering av foderanläggning i primärproduktion och registrering av livsmedelsanläggning i primärproduktion. Alla nämnda e-tjänster planeras finnas tillgängliga via verksamt.se.

En utmaning i utvecklingen av ett digitalt ekosystem är hur de kommunala uppgiftslämnarförfarandena ska bli en del av systemet. För att undersöka detta genomförde Tillväxtverket tillsammans med Livsmedelsverket även under 2021 en förstudie om en ny e-tjänst för livsmedelsanmälan på kommunal nivå. Förstudien resulterade i att vi under senhösten startat ett nytt projekt för att tillsammans med kommunerna ta fram en nationell standardiserad e-tjänst för livsmedelsverksamheter. Den nya e-tjänsten gör det möjligt att samla in olika uppgifter från företagen, bland annat de uppgifter som krävs utifrån Livsmedelsverkets nya riskklassningsmodell. På sikt ska den även kunna användas för anmälningar av nya verksamheter. Tjänsten kommer att vara nationellt standardiserad, det vill säga innehållet ska vara detsamma för alla kontrollmyndigheter i Sverige. Den ska dock vara lokalt placerad, vilket innebär att varje kontrollmyndighet bygger sin egen e-tjänst utifrån standarden. Den digitala tjänsten ska möjliggöra för företag att hålla ihop sina olika tillstånds- och anmälningsärenden gentemot olika myndigheter och kommuner. E-tjänsten kommer att tas fram under 2022.

Tjänsten kommer att ha flera ingångar: Dels via verksamt.se, där företagare får hjälp att starta företag, dels via kommunens webbsida för företag som vill gå direkt till anmälan av sin verksamhet. I och med att tjänsten placeras lokalt kommer informationsägarskapet inte att förändras, utan ligger fortsatt på varje kommun/kontrollmyndighet.

E-tjänsten förenklar för livsmedelsföretagarna att lämna uppgifter till sina respektive kommuner på ett enhetligt sätt, oavsett vilken mottagande kommun är. E-tjänsten ger förutsättningar att öka digitaliseringen i kontrollen. Detta kommer att gynna kontrollmyndigheterna genom bland annat:

- snabbare och effektivare handläggningsprocesser och därmed minskade kostnader, tack vare digitala flöden i handläggningen
- besparing av resurser genom att kommuner slipper utveckla eget material i form av e-tjänst och/eller blanketter
- enhetlighet mellan kommuner, vilket underlättar samarbete

9.3 Uppnådda resultat

Sammanfattning

I juni 2021 lanserades en första version till ett urval av testföretagare av en tjänst inom ramen för ett digitalt ekosystem. Tjänsten var riktad mot branschen vattenbrukare. På grund av juridiska utmaningar inom ramen för myndighetssamarbetet Starta och driva företag har tjänsten ännu inte kunnat lanseras brett.

I juni 2021 lanserades en första version av tjänsten för vattenbrukare. Denna gick endast ut till ett begränsat urval av företag för att testa funktionaliteterna. I denna version fanns endast en e-tjänst för godkännande av livsmedelsanläggning (från Livsmedelsverket), men hela flödet från guidning för att identifiera relevanta tillstånd, till uppgiftslämnande och återkoppling på ärendet tillbaka till verksamt.se fungerade. I testversionen har testföretagen kunnat söka riktiga godkännanden av Livsmedelsverket i detta flöde. Under hösten kompletterades tjänsten även med Jordbruksverkets e-tjänst för godkännande av vattenbruksanläggning och det pågår ett arbete med att komplettera tjänsten med länsstyrelsernas elva e-tjänster inom bland annat primärproduktion, odlingstillstånd och vattenverksamt.

Verksamt.se är en samarbetsportal inom ramen för myndighetssamarbetet starta och driva företag mellan myndigheterna Bolagsverket, Skatteverket och Tillväxtverket. Målsättningen var att lansera tjänsten för vattenbrukare under 2021, men i slutet av året uppstod oklarheter vilken relation de två andra samarbetsaktörerna inom ramen för myndighetssamarbetet måste ha rent juridiskt till de aktörer som har e-tjänster placerade på verksamt.se Detta innebar att lanseringen av tjänsten tvingades skjutas till 2022 för att säkerställa att dessa juridiska relationer är korrekt utredda och att korrekta överenskommelser finns på plats.

9.4 Koppling till strategins mål

9.4.1 Koppling till de strategiska områdenas mål

Sammanfattning

Projektet att utveckla verksamt.se syftar till att förenkla livsmedelsföretagens dialog med det offentliga i uppstartsfasen av verksamheten och att det därmed startas fler företag. Detta i sin tur bidrar till att den totala livsmedelsproduktionen ökar.

Projektet att utveckla verksamt.se syftar till att förenkla livsmedelsföretagens dialog med det offentliga i uppstartsfasen av verksamheten och att det därmed startas fler företag. Detta i sin tur bidrar till att den totala livsmedelsproduktionen ökar.

9.4.2 Koppling till livsmedelsstrategins övergripande mål

Sammanfattning

Projektet att utveckla verksamt.se innebär en stor förenkling för företagen i livsmedelsbranschen och att det därmed startas fler företag. Detta i sin tur bidrar till att den totala livsmedelsproduktionen ökar.

Projektet att utveckla verksamt.se för innebär att företagen inom livsmedelskedjan kan hitta alla relevanta tillstånd på ett och samma ställe, kan söka tillstånden i ett enhetligt flöde och kan därefter få återkoppling med status i respektive ärende på ett samlat sätt. Sammantaget bedöms detta kunna leda till en stor förenkling för branschen och att det därmed startas fler företag. Detta i sin tur bidrar till att den totala livsmedelsproduktionen ökar.

9.5 Fortsatt arbete

Under 2022 är målsättningen att skala upp och vidareutveckla konceptet till fler branscher och fler tillstånd för att på så sätt tydligt underlätta uppstartsfasen för fler företag i livsmedelskedjan. Först och främst är målsättningen att utöka guidningen av fler branscher.

Tanken är att en företagare (i livsmedelskedjan) ska kunna sätta samman sin tilltänkta verksamhet bestående av en eller flera branscher (SNI-koder) och får alla branschens tillstånd presenterade för sig. Företagaren kan sen själv sätta samman en relevant handlingsplan av tillstånd utifrån företagets affärsidé.

Parallellt pågår ett arbete med att ta fram underlag till den nya nationella kommunala e-tjänsten för livsmedelsanmälan av Tillväxtverket, Livsmedelsverket och kommuner. E-tjänsten kommer sedan placeras lokalt på respektive kommun men ha en för företagaren sammanhållen guidning via verksamt.se. Det innebär att företagaren kan påbörja ärendet på verksamt.se och fortsätta in i kommunens e-tjänst för att sedan kunna återvända till verksamt.se för att få statusåterkoppling i ärendet.¹³ Denna statusåterkoppling är ett koncept som är en del av det nationella initiativet Mina ärenden.

¹³ Förstudie ny e-tjänst för livsmedelsverksamhet, Johanna Hjærtberg

10 Justeringsförslag

Livsmedelsverket anser att livsmedelsstrategin behöver utvecklas till en strategi för ett hållbart livsmedelssystem, där alla tre dimensioner av hållbarhet väger lika tungt. Livsmedelsverket anser vidare att livsmedelsstrategin skulle behöva uppdateras för att ligga mer i linje med EU-strategin Farm to Fork när det gäller att tydliggöra och stärka den miljömässiga och folkhälsomässiga dimensionen av hållbarhet. Exempelvis behövs en nationell spegling av ambitionerna att:

- säkerställa en tillräcklig mängd näringsrika livsmedel till ett rimligt pris och inom planetens gränser
- halvera användningen av bekämpningsmedel och gödningsmedel och försäljningen av antimikrobiella medel.

Livsmedelsverket ser behov av ett nytt regeringsuppdrag kring att stötta företagens omställningsarbete till ett hållbart livsmedelssystem. Livsmedelsverket får fler och mer detaljerade frågor från företag och kontrollmyndigheter om hur märkning och information om hållbarhet ska vara utformad och hur den kan förmedlas. Livsmedelsverket behöver kunna stötta företagens omställningsarbete och bidra som en aktiv partner i deras innovationsarbete. För att kunna göra det behöver myndigheten bygga kunskap och utveckla kommunikation, vägledning, utbildningar och samverkan.

Ett etablerat stöd att välja ett mer hållbart och hälsosamt livsmedel är att använda framsidesmärkningen Nyckelhålet. Användandet av Nyckelhålet som märkning är eventuellt hotat beroende på framtida beslut inom EU om EU-gemensam obligatorisk märkning. Ytterligare medel skulle kunna möjliggöra för Livsmedelsverket att med större kraft driva märkningsfrågan inom EU och att antingen säkra nyckelhålet eller att påverka utformningen av den eventuella EU-gemensamma märkningen så att den verkligen avspeglar nödvändiga förbättringar ur svenska konsumenters perspektiv.

Uppdraget att driva en utveckling av offentliga måltider ligger idag på Livsmedelsverket, men genomförandet behöver ske även på Skolverket, Skolinspektionen, Socialstyrelsen och Inspektionen för vård och omsorg. Livsmedelsverket utfärdar nationella riktlinjer för måltiderna i vård, skola och omsorg. Men möjligheten för de ansvariga myndigheterna inom vård, skola och omsorg att bidra i utvecklingen av måltiderna är mycket små, då de inte har några regeringsuppdrag för att arbeta med frågorna. Detta avspeglas även på lokal nivå där kärnverksamheten och måltidsverksamheten ofta styrs av olika förvaltningar som ofta har ett svagt samarbete, något som tydliggjordes under Covid-19-pandemin¹⁴. En satsning på äldreomsorgens måltider går inte att genomföra utan involvering av personalen inom vård och omsorg som serverar maten och skapar måltidsmiljön.

¹⁴ Matutbudet i ungdomars vardag Kartläggning av utbudet på och omkring ett nationellt urval av högstade- och gymnasieskolor. Livsmedelsverkets rapport nr 7 2021.

För att bidra mer till en hållbar utveckling skulle handlingsplanen behöva inkludera åtgärder som rör dagligvaruhandeln och restaurangsektorn. Dagligvaruhandeln har stort inflytande över vår livsmedelskonsumtion och kan ställa krav på sina leverantörer, alltså grossister och livsmedelsindustri. Den största andelen av den mat vi äter inhandlas i dagligvaruhandeln, både räknat i volym och i värde. Offentliga måltider står för en mycket liten del av den befolkningens livsmedelskonsumtion.

Miljömålsrådets föreslår att regeringen, efter ett myndighetsgemensamt arbete, initierar ett arbete med att ta utveckla nationella riktlinjer för matutbud till barn och ungdomar i offentligt finansierade miljöer såsom simhallar, bibliotek och idrottshallar. Riktlinjerna ska underlätta för barn och ungdomar att vistas i en miljö som ger förutsättningar för hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion. Kännedomen om riktlinjerna behöver spridas och effekten av dem behöver följas via lokala och nationella indikatorer.

Det pågår flera processer med att ta fram mål och indikatorer för hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion inom bland annat skolmåltider, både nationellt och i EU. Det arbetet skulle underlättas mycket av gemensamma uppdrag för framtagandet, samordning, genomförande och uppföljning.

Det finns många kopplingar mellan flera av Livsmedelsverkets uppdrag inom livsmedelsstrategin, till exempel uppdragen om matsvinn, offentliga måltider och Nyckelhålet. Livsmedelsverket kommer verka för en ökad samverkan mellan uppdragen för att hitta synergier och uppnå kostnadseffektivitet vilket också skulle kunna förbättra potentialen till måluppfyllelse. En sammanslagning av uppdragen skulle minska administrationen och ge mer kraft till att arbeta mot mål som ger effekt.

Att införa EU:s skolfruktsstöd i Sverige skulle underlätta finansiering och möjliggöra ökad konsumtion av grönsaker och frukt hos barn och unga. Sverige är idag den enda medlemsstat som inte infört programmet. Det skulle även vara en viktig åtgärd för att tydligare knyta den pedagogiska verksamheten i förskolan och skolan till hälsa och hållbara matvanor samt till livsmedelsproduktionen och matens ursprung.

Kommissionen genomförde under våren 2021 en genomlysning av förmågan hos samtliga myndigheter inom den jordbruksbaserade livsmedelskedjan att möta kraven i förordning (EU) 2017/625 om offentlig kontroll inom området fusk och livsmedelsbedrägerier. Kommissionen pekar bland annat på att det saknas harmoniserade dokumenterade förfaranden och arbetssätt inom området och att samarbetet mellan såväl centrala som regionala och lokala myndigheter har brister eller behöver sättas igång. Möjligheterna att uppnå en snabbare utveckling av arbetet mot fusk inom sektorn skulle sannolikt öka om fler myndigheter fick ett uppdrag inom ramen för livsmedelsstrategin att arbeta mot fusk.

När det gäller uppdraget om att utveckla arbetet med exportgodkännanden för svenska livsmedel och jordbruksvaror i syfte att underlätta för ökad export, vill Livsmedelsverket framhålla att det vore önskvärt slå ihop anläggningsinspektionsmedlen med övriga exportmedel (punkt 5 och punkt 6) och därmed möjliggöra en större flexibilitet.

